

**T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ VE
AKRAN BASKISI İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

NİGAR İNAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI
HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI**

SİVAS-2017

**T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ VE
AKRAN BASKISI İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

NİGAR İNAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ DR. EMİNE ALTUN YILMAZ**

**SİVAS
2017**

Bu tez, Cumhuriyet Üniversitesi Senatosu'nun 18.02.2015 tarihli ve 4/4 sayılı kararı ile kabul edilen Sağlık Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna göre hazırlanmıştır.

TEŞEKKÜR

Araştırmanın y¼r¼t¼lmesinde katkılarında dolay¼ tez danışmanım ve değerli hocam **Yrd. Doç. Dr.Emine ALTUN YILMAZ'a**, tezin istatistiksel değerlendirmesinde danışmanlık ald¼đim değerli hocam **Yrd. Doç. Dr. ZiyneŒ ÇINAR'a**, bu araştırmanın yapılmasında g¼sterdikleri kolaylık nedeniyle **Sivas İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼ę¼'ne** ve liselerde gerekli ortam¼ sağlayan y¼neticilere, oğretmenlere ve oğrencilere, yaşamımın her d¼neminde beni destekleyen eşim **Nurettin İNAN**, babam **Zihni ARSLAN**, annem **Emine ARSLAN**, kayın pederim **Ali İNAN**, kayınvalidem **Fatma İNAN**, kardeşlerim **Nuğman Ali ARSLAN** ve **Tuncay ARSLAN**, kuzenim **Reyhan ÇELİK'e** teőekk¼r ederim.

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ VE AKRAN BASKISI İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Nigar İNAN

Yüksek Lisans Tezi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşirelik Ana Bilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Emine ALTUN YILMAZ

2017, 84 sayfa

Bu araştırma öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin akran baskısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla analitik kesitsel olarak yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini Sivas il merkezinde bulunan ortaöğretim okullarında (29lise) öğrenim gören 21527 öğrenci, örnekleme ise sistematik örnekleme yöntemiyle bu evrenden seçilen 5 anadolu lisesi, 1 fen lisesi, 1 mesleki ve teknik lise, 1 güzel sanatlar ve spor lisesi olmak üzere toplam 8 lisede öğrenim gören 993 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırma kapsamındaki lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve akran baskısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen Saldırganlık ölçeği, Kıran (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği ve tanıtıcı bilgileri içeren Kişisel Bilgi Formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde t testi, varyans analizi ve korelasyon analizi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği toplam puan ortalaması 129.82 ± 24.11 'dir, saldırganlık ölçeği puan ortalaması oldukça yüksek bulunmuştur. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerden; yaş arttıkça, erkeklerde, okul başarısı çok düşük ve sınıf tekrarı olanlarda, sağlık sorunu yaşayanlarda, arkadaşlık ilişkileri olumsuz olanlarda, sosyokültürel aktivitelerle ilgilenmeyenlerde, arkadaşları tarafından kararları verilen, sigara içen ve içme sıklığı 20 ve üzeri olanlarda Saldırganlık ölçeği puan ortalamaları yüksek bulunmuştur ($P < 0,05$). Öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği puan ortalaması ise 52.68 ± 21.65 olup, puan ortalamalarının yaş arttıkça, erkeklerde, okul başarısı çok düşük ve sınıf tekrarı olanlarda, sağlık sorunu

yaşayanlarda, arkadaşlık ilişkileri olumsuz olanlarda, sosyokültürel aktivitelerle ilgilenmeyenlerde, arkadaşları tarafından kararları verilen, sigara içen ve içme sıklığı 20 ve üzeri olanlarda yüksek olduğu belirlenmiştir.

Akran Baskısı ile saldırganlık arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki bulunmuştur (r: 0,798).

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, Saldırganlık, Akran Baskısı, Hemşirelik.

ABSTRACT

HIGH SCHOOL STUDENTS AGRESSIONLEVEL BY PEER PRESSURE RELATION AS AN ANALYTIC CRASS-SELECTION

Nigar İNAN

Master Thesis, Department of Pediatric Nursing

Supervisor: Phd Asst Emine ALTUN YILMAZ

2017, 86 pages

This research is made forreview purposes about students' Aggression Level by Peer Pressure relation as an analytic crass-selection.

Research's universe has been created about the students who were studying in secondary schools (29 high school) about 21527 students in Sivas City Center, by using systematic sample method with selecting from this universe 5 Anadolu high school, 1 Science high school , 1 professional and technical high school, 1 fine arts and sports high school finally by 993 students going to these 8 high schools.

Agression scale is developed by Tuzgöl (1998) for review purposes high school students Agression level and Peer Pressure Scale which was developed by Kiran (2002) and personal information form including introductory information datas have been used. T test, variance analysis and correlation have been used while evaluating datas statistically.

According to the finding abtained students' Aggression Scale total point average is 129.82 ± 24.11 . students in research coverage, as the age increases especially boys, school success was very low and students who have class repetition, living health problem, decided by friends, smoking and having smoking frequency 20 and over, Aggression scale point average were found very high, students' Peer Pressure Scale point average was 52.68 ± 21.65 and point average as the age increases especially boys, school succes was very low and students who have class repetition, living health problem, decided by friends, smoking and having smoking frequency 20 and over were found so high.

Peer Pressure and Aggression have very strong correlation as soon, at the end of these surveys .

Key words: High school students, Aggression, Peer Pressure, Nursing Care.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Ergenlik	5
2.1.1. Ergenlikte Fiziksel Gelişme	6
2.1.2. Ergenlikte Cinsel Gelişme.....	7
2.1.3. Ergenlikte Sosyal Gelişme	8
2.1.4. Ergenlikte Duygusal Gelişme.....	9
2.1.5. Ergenlikte Zihinsel Gelişim.....	10
2.2. Saldırganlık	12
2.3. Akran Baskısı.....	13
2.4. Okul Sağlığı Hemşireliği	15
3. GEREÇ VE YÖNTEM	17
3.1. Araştırmanın Tipi	17
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikler.....	17
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	17
3.4. Veri Toplama Araçları	18
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	18
3.4.2. Saldırganlık Ölçeği.....	18
3.4.3. Akran Baskısı Ölçeği (ABÖ)	19
3.5. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması.....	19
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi	19
4. BULGULAR	21
4.2.Saldırganlık Ölçeği ve Akran Baskısı Ölçeğine İlişkin Bulgular	21

5.TARTIŞMA.....	35
5.1. Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Bireysel Özelliklere (Bazı Değişkenlere) Göre Tartışılması	35
5.2. Öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği Puanlarının Bireysel Özelliklere (Bazı Değişkenlere) Göre Tartışılması	42
6. SONUÇLAR.....	47
7. ÖNERİLER.....	51
7. KAYNAKLAR.....	52
EKLER.....	61
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	61
Ek 2. Akran Baskısı Ölçeği.....	64
Ek. 3 Saldırganlık Ölçeği	66
Ek 4. İzin Formu	68
ÖZGEÇMİŞ.....	70

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Örneklemeye Alınan Öğrencilerin Sayısı (n:993).....	18
Tablo 1. Öğrencilerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (n=993) .	21
Tablo 2. Öğrenci Ebeveynlerinin Sosyo-Demografik Özellikleri (n=993).....	22
Tablo 3. Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği ve Akran Baskısı Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=993)	23
Tablo 4. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	23
Tablo 5. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	24
Tablo 6. Öğrencilerin Okul Başarısına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	24
Tablo 7. Öğrencilerin Sınıf Tekrarı Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Saldırganlık Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	25
Tablo 8. Öğrencilerin Sağlık Sorunu Olma Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	25
Tablo 9. Öğrencilerin Arkadaşlık İlişkilerine Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	26
Tablo 10. Öğrencilerin Sosyo-Kültürel Aktiviteye Katılımına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	26
Tablo 11. Öğrencilerin Arkadaş Tutumlarına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	27
Tablo 12. Öğrencilerin Sigara İçme Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	28
Tablo 13. Öğrencilerin Sigara İçme Sıklıklarına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	28
Tablo 14. Öğrencilerin Anne Yaşına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	29
Tablo 15. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	30
Tablo 16. Öğrencilerin Baba Yaşına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	31

Tablo 17. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	31
Tablo 18. Öğrencilerin Aile Tipine Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	32
Tablo 19. Öğrencilerin Ailenin Tutumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993).....	33
Tablo 20. Akran Baskısı İle Saldırganlık Arasındaki İlişki	33
Tablo 21. Akran Baskısının Saldırganlık Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları.....	34

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Ergenlik dönemi erinlik ile başlayan ve kimliğin kazanılması ile sonlanan 12-22 yaşlar arasını kapsayan fiziksel, psikolojik ve sosyal bir gelişme ve olgunlaşma sürecidir. Ergenlik döneminin başlangıcı ve bitişi konusunda kesin bir zaman vermenin güç olduğu bu dönem gelişimini; cinsiyet, beslenme, coğrafi etkiler ve sosyo-ekonomik düzey gibi birçok faktör etkilemektedir. Fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında hızla değişimler nedeniyle bu dönem “fırtına ve stres” dönemi olarak da tanımlanmaktadır (Adams,1995;Kuruoğlu,1998, Koç,2004).

Başarılı bir kimliğin ve toplumsal cinsiyet rollerinin kazanıldığı, arkadaş ilişkilerinin önemini arttığı bir dönem olan ergenlik dönemi ile ilgili kuramcılar çeşitli açıklamalar yapmışlardır. Antropolojik yaklaşımı savunan Margeret Mead ve Ruth Benedict ergenlik dönemi ile ilgili yaptıkları çalışmalar sonucunda; bu dönemin evrensel bir sorun olmadığını savunmuşlar ve dönemin stresli geçmediği ve sorunsuz bir şekilde atlatıldığına dair gözlemler yapmışlardır. Antropolojik yaklaşımın bu görüşüne karşın Hall ergenliği ‘fırtına ve stres dönemi’ olarak tanımlamıştır. Hall’a (1844-1924) göre ergenlikte fırtına ve stres hormonal değişimlerle belirlenmektedir. Benzer bir biçimde Freud da ergenliği çalkantılı bir dönem olarak görmektedir (Kaplan ve Aksel,2013). Ergenliği açıklayan bir başka kuramcı Erikson, ergenlik dönemini; kimliğe karşı kimlik dağılımı evresi olarak tanımlamakta ve O bu dönemi; ergenin yaşadığı değişimler ve toplumun ergenden beklentileri arasında biçimlenen bir dönem olarak görmektedir (Kaplan ve Aksel,2013). Milli Eğitim Bakanlığı’na göre de ergenlik, ‘buluş çağına erme sebebi ile biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gruptur’(Çuhadaroğlu,2004).

Ergenlik bir kişinin ne bir çocuk ne de yetişkin olduğu bir yaşam dönemidir. Bu genç insanlar ergenliğin başında hala başkalarına bağımlıdırlar. Sonuna doğru ise yaşamlarında akranlar daha merkezi bir rol almaya başlar (Cüceloğlu, 1995, <http://yazarlikyazilimi.meb.gov.tr/Materyal/kastamonu/rehberlik/>).

Ergenlerin sosyalleşme sürecinde akranların anlamlı bir yeri vardır. Birey çocukluktan ergenlik dönemine doğru giderken yaşlıları ile sosyal ilişkilere girer ve ilişkileri önem kazanır. Bireyler, özellikle ergenlik döneminde akranlarının onayını, kabulünü ve geri bildirimlerini bekler ve önemser. Bu açıdan, bu dönemde ergenin davranışları daha çok akranlarının beklentilerine göre şekillenebilir. Akranları ile olumlu ilişkiler kurarak kimliğini ortaya koyma arzusunda olan ergenler, akranları arasında kabul görmek için kendi istediği davranışların dışında, akranlarının ve çevresinin beklediği davranışları da sergileyebilir (Aydoğan ve Kılınç,2006).

Ergenlik dönemine girmenin yol açtığı biyolojik ve psikolojik değişimler ergenlerde bağımsızlık duygularını arttırır. Bu nedenle anne-babadan ayrılma ve bağımsızlık elde ederek bir kimlik edinme isteği duyar. Yalnız başına kalmanın verdiği güvensizlik içinde akran ve arkadaş gruplarına olan yakınlık, onların değerleri ile kurallarının öncelik kazanması, baskı ve yönlendirmeleri; ergenin saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabilir (Yavuzer ve Karataş,2012).

Saldırgan davranış denildiğinde pek çok insanın zihninde bunun ne olabileceğine dair düşünce ve örnekler uyanır. En temel ve basit ifadeyle saldırganlık, bir canlının başka bir varlığa zarar vermesi, şeklinde açıklanabilir. Saldırgan davranışlar; bir eşyayı fırlatıp atmak bir insanı yaralamak, kendi bedenine zarar vermek, bir kişiyi tehdit etmek, birini toplum önünde küçük düşürmek, bir başkasına küfür etmeye ya da onu yok saymaya kadar uzanan geniş bir yelpazeyi içerisine almaktadır (Durak,2006). Kağıtçıbaşı (1999) saldırganlığı; birine ya da bir şeye zarar veya acı vermek amacıyla yapılan davranış şeklinde tanımlamıştır (Arslan ve Ark.,2010). Baron ve Richardson (1994) tarafından; bir insanın başka birine zarar vermek için giriştiği ve sergilediği tüm davranışlar olarak tanımlanmıştır. Coie ve Dodge (1998) ise, saldırganlığı tasarlanmış ve asıl amacı başka bir kişiye zarar vermek olan her türlü davranış olarak tanımlamaktadır (Dodge,1998).

Ergenlik döneminde saldırgan davranışlara maruz kalan ergenlerde; okul başarısında düşüş, içe kapanma, antisosyal kişilik, düşük benlik saygısı vb. gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır (MEB;2013). Ergenlik döneminde yoğunlaşan ait olma, kabul görme, bağlanma gibi sosyal gereksinimler, gencin tümüyle akran grubunun kontrolüne girmesine yol açabilir (Aydın, 2007). Çünkü bu gruptaki arkadaşları da

onun durumundadırlar. Akran grubunun kontrolüne girme akran baskısını da beraberinde getirmektedir (Kıran Esen,2003; Aydın,2007;Akgül Gündoğdu ve Ark.,2013) Bu konuda çalışmalar yapan birçok araştırmacı akran baskısını değişik Şekillerde tanımlamıştır. Clasen ve Brown (1985), akran baskısını, kişinin isteyip istememesinin anlamlı olmadığı, bir Őey yapmaktan kaçınmak veya bir Şeyi yapmak için akranlarından gelen baskı olarak tanımlamışlardır. Kaplan'a göre ise akran baskısı, bir grubun özelliklerine yönelik olarak gelecekteki veya Őimdiki grup üyelerinin hissettiği ekiciliktir (Kıran Esen, 2002).

Ergenler akran desteğini kaybetmemek ve yalnız kalmamak için bazen sonuçlarını çok fazla düşünmeden istemedikleri davranışlarda bulunabilirler. Ergen, grup kurallarına uymak için baskıya boyun eğebilir ve okula gitmemek, madde kullanmak, suç işlemek, öğretmenin otoritesine meydan okumak gibi olumsuz davranışlarda bulunabilir (Akgül Gündoğdu ve Ark,2013).

Farrell ve arkadaşları (2000), ergenlerdeki olumsuz davranışları inceledikleri araştırmada; ergenlerde olumsuz davranış olarak saldırganlık, suçluluk ve madde kullanımını belirlemişlerdir. Bu olumsuz davranışlarla akran baskısı arasındaki ilişkiye bakıldığında; saldırgan tutumlar ile madde kullanımı arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Ergenlerde akran baskısı artarken; olumsuz bir davranış olan saldırganlık ile saldırgan tutumların da arttığı gözlenmektedir (Farrell,2000).

Delikara (2000), ergenlerin arkadaş ilişkileri ile suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında, arkadaş ilişkileri boyutunda erkeklerin kızlara göre fiziksel saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varırken; saldırganlığın farklı bir türü olarak nesnelere yönelik saldırganlık olarak tanımlanabilecek olan tahripilikte ise cinsiyetler arasında bir farka rastlanmamıştır. Suç olarak kabul edilen davranışların (alma, fiziksel saldırganlık, okul kurallarını bozma, alkol kullanımı, tahripçilik, statü suçu) bu dönemde yoğunlaşmasının nedeni olarak ebeveyn denetiminin azalması ile birlikte ergenlerin arkadaşları ile yakın ilişkilere girmesi ve arkadaşların ergenin yaşamında giderek daha fazla önem kazanması gösterilmiştir. Akranlara bağlılığın, ergenlerin fiziksel olarak başkalarına saldırganca davranmaya yönelmelerinde anlamlı bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır (Doğan ve Ark.,2012;Köse,2015).

Ülkemizde akran baskısı, son yıllarda üzerinde çalışılmaya başlanan bir kavramdır. Yapılan çalışmalarda akran baskısının ve saldırganlığın birçok olumsuz sonucunun olduğunu ve önlemi alınmazsa ileriki yaşlarda bireyin duygusal-sosyal gelişimini olumsuz etkileyen mobbing (yıldırma) olaylarıyla karşı karşıya kalacağı belirtilmiştir (Kapıkıran ve Fiyakalı, 2003). Gelecekte yapılması planlanan çalışmalarda, okul rehberlik programlarının bu konuya yönelik etkinlik içermesi, akademik araştırmaların sayısının artırılması planlanmaktadır (Kıran Esen, 2003; Kapıkıran ve Fiyakalı, 2003).

Akran baskısı ve sonucunda saldırganlığın önlenmesinde aynı zamanda bireyin sağlıklı yaşam davranışı geliştirmesinde, olumlu ilişkiler kurmasında hemşirelerin rolünün önemi inkar edilemez. Bu noktada, toplum sağlığının korunması ve yükseltilmesinden sorumlu olan hemşirelerin, saldırganlığın önlenmesinde sorumluluk alması kaçınılmazdır. Hemşirenin sağlık risklerinin erken tanınması ve uygun girişimlerin planlanması, gereken önlemlerin alınması konusunda okul idaresiyle koordinasyonu sağlaması okul ortamında ve çevresinde gerçekleşebilecek akran baskısı ve saldırganlık olgularının önlenmesinde görev almaları beklenmektedir.

Hemşire bu rolü ile çocukların, gelişen, değişen ülke ve dünya şartlarına uyum sağlayabilmelerini, çağdaş ve bilimsel eğitim sistemlerinden geçerek yetişmelerini, kendi ayakları üzerinde durabilen, kişilikli, yaratıcı düşünceye sahip, kendine güvenen düşündüğünü ifade edebilen; farklı yetenekleri olan sosyal bireyler olmalarını kolaylaştırabilir. Yani ana-baba, çocuk ve okul üçgeninde en anlamlı rolü oynar.

Ergenlere yönelik programların oluşturulmasında sağlık davranışlarının ne düzeyde olduğunun bilinmesi anlamlı olmasına rağmen, ülkemizde Akran Baskısı ve Saldırganlık ile ilgili yapılan araştırmalar göz önüne alındığında, lise öğrencilerini yordayıcı nitelikte araştırmalar sınırlı sayıdadır.

Bu araştırma tüm bu bilgiler doğrultusunda, lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve akran baskısıyla ilişkisinin ortaya konulması amacıyla planlanmıştır. Ayrıca araştırma bulgularının, ailelere ve ergenlerle çalışan tüm disiplinlere, özellikle koruyuculuk anlamında rehberlik edeceği ve hemşirelik literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Sivas ilindeki Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve akran baskısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ergenlik

Latince ‘‘Adolescence’’kelimesinden türeyen, ‘‘büyüme’’, ‘‘yetişkinliğe erişmek’’ anlamlarındaki ergenlik, kişinin kognitif, afektif, nörobiyolojik ve sosyal özelliklerin geliştiği; pek çok değişikliğin yaşandığı bir geçiş dönemidir. Ergenlik dönemi çocukluktan yetişkinliğe karmaşık ve iç içe geçmiş bir süreçler zinciridir ve dinamik bir değişim zamanıdır (Tekgül ve Ark., 2012).

Sekonder cins belirtilerinin gelişmesi, büyümede hızlanma, vücut yapısında fizyolojik ve yapısal değişim ve bunların sonucunda kız ve erkek farkının belirlenmesi ve fertilité kazanılması ergenlik sürecinin özelliklerini oluşturur. Ergenlik sıklıkla bu dönemdeki biyolojik değişikliklere eşlik eden ruhsal gelişme ve psikososyal değişiklikleri de kapsayan bir terimdir (Tekgül ve Ark., 2012).

Her insan fiziksel, bilişsel, psiko-motor, sosyal ve duygusal gelişim alanları açısından bir bütündür. Gelişimin hayat boyu sürdüğü göz önüne alınırsa her gelişim döneminde başarılması gereken bazı görevler bulunmaktadır. Ergenlik dönemi de bu gelişim dönemlerinden biri olup, bu dönemde başarılması gereken bazı görevleri vardır (Kelleci ve Avcı 2015). Ergen bu dönemde hem kendi içindeki değişikliklerle, okuldaki dersleriyle hem de onun çocukluktan gençliğe geçişini kabullenmekte zorluk çeken aile bireyleriyle mücadele ederek kendine ait sağlıklı bir kimlik yapısını kazanmak için uğraşır (Kelleci ve Avcı 2015).

Fransız Psikiyatr Dolto, ergenliği ikinci doğum olarak tanımlar. Doğum, fetus halinden bebekliğe geçişi, ergenlik de çocukluktan yetişkinliğe geçişi ifade eder. Dolto, ergenlerin tıpkı yaşamın başlangıcındaki bebekler gibi kırılgan ve dayanıksız olduklarını belirtir ve onları kabuk değiştiren ıstakozlara benzetir. İstakozlar bu dönemde kabukları yumuşak oldukları için zayıf ve savunmasızdırlar. Eğer

yaralanırlarsa bu yaranın izini tüm yaşamları boyunca taşırlar. Öyleyse ergenlik, bireyin zayıf ve savunmasız olduğu tehlikeli bir dönemdir (Çuhadaroğlu,2000).

UNESCO'nun tanımına göre genç, öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan insandır. Gençlik çağının başlangıcı ve sonu ileri sürülen yaş sınırlamaları da birbirinden farklıdır. UNESCO'nun tanımlamasında gençlik çağı, 15–25 yaşları arasında gösterilmektedir(Kulaksızoğlu,2006; www.unicef.org/sowc2011; Dinçel, 2006; Ceylan, 2012). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 10-19 yaşlar arasındaki dönemi, ergenlik dönemi olarak, 10-24 yaş grubunu ise genç insanlar olarak tanımlamaktadır. Dünya nüfusunun %30'unu 10-24 yaş grubunun oluşturduğu tahmin edilmektedir, gelişmekte olan ülkelerde nüfusun yarısı 25 yaş altındadır (Yörükoğlu, 2007). Ergenlik döneminde hastalık ve ölümler diğer dönemlerle karşılaştırıldığında çok daha düşük düzeydedir. Bu nedenle ergenlik dönemi sağlık sorunlarına gereken önem verilmemektedir. Ancak dünya nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturan gençliğin sağlıklı olması, sağlıklı toplumun temelini oluşturacaktır (Tekgül ve Ark.,2012).

Ergenlik, yaşamın ilk iki yılı dışında, büyüme ve olgunlaşmayla ilgili en yoğun değişmelerin yaşandığı bir gelişme dönemidir. Yaklaşık sekiz yıl süren ergenlik, öncelikle bir fizyolojik değişim dönemidir. Bu değişim; cinsel sosyal, duygusal ve zihinsel olgunluğa elverişli bir temel hazırlar (Yavuzer ve Karataş, 2012).

2.1.1. Ergenlikte Fiziksel Gelişme

Ergenlik dönemindeki gelişme ve değişikliklerin en belirgin olanı fiziksel değişim ve gelişimdir. Ergen davranışı üzerinde belirleyici rol oynayan fiziksel gelişme, kendisini ergenin vücut yapısında ortaya çıkan değişikliklerle göstermektedir. Fiziksel değişim ve gelişimin temelinde bir taraftan hormon dengesinde ortaya çıkan değişiklikler bulunurken, diğer yandan ikincil cinsiyet özelliklerinin belirginleşmesi bulunmaktadır. İkincil cinsiyet özelliklerinin belirginleşmesi ergenin psikososyal gelişimini de etkilemektedir (Çuhadaroğlu, 2000;Yavuzer, 2005)

Ergenliğin birinci evresinde, buluş dönemi yer alır. Ön ergenlik dönemi de denilen bu evrede yoğun fizyolojik ve hormonal değişim yaşanır. Genel olarak kızlar

11-12, erkekler 13-15 yaşları arasında buluğa ererler. Buluğ döneminde kızlar östrojen, erkekler ise testesteron adı verilen cinsiyet hormonu salgılar. Cinsiyet hormonunun vücutta diğer hormonlarla birleşmesi sonucu metabolizma hızla gelişirken, kemik ve kas yapısındaki büyüme hızlanır. Cinsiyet hormonu ayrıca erkeklerde sperm, kızlarda yumurta hücrelerinin oluşmasına neden olur. Kızlar erkeklerden daha erken buluğa girdikleri için (11–12 yaş) dönemin başında boy ve ağırlık açısından erkeklerden ileridirler. Ancak erkeklerin fiziksel gelişiminde, 15 yaş civarında anlamlı artışlar olur ve kızları geçerler. Kızların ergenlik dönemine girdiklerinin en açık göstergesi adet kanamalarının başlamasıdır. Erkeklerde ise ergenlik dönemine girişin ilk belirtileri, vücut yapısında ve ses tonundaki değişimlerdir. Bu evrede kızlarda artan yağ dokusu nedeniyle, göğüsler büyür ve bedensel hatlar ovalleşirken, erkeklerde kas dokusu artar, vücudun tüm bölümleri hızla gelişir. Her iki cinsiyette iskelet sisteminde oluşan hızlı değişme, vücudun boy ve ağırlık olarak artışı, ergenin bazı koordinasyon güçlükleri yaşamasına neden olur. Başka bir anlatımla, ergenlerin beden yapısında ve vücut metabolizmasındaki hızlı kimyasal değişme nedeniyle, denge ve konsantrasyon gerektiren bazı devinsel becerileri yeterince gösterememeleri doğaldır. İnce kas yapısı kızlara oranla daha geç gelişen erkekler, bu açıdan daha güç durumdadırlar. Ancak son ergenlik dönemi olarak bilinen 16–18 yaş dolayında, vücut koordinasyonu yetişkinlik düzeyine oldukça yaklaşır (Arslan ve Ark.,2010).

2.1.2. Ergenlikte Cinsel Gelişme

Ergenlik Dönemi'nde, bedensel gelişmenin yanı sıra cinsel olgunlaşma da söz konusu olmaktadır. Bedensel değişimler, kız ve erkeklere, cinslerine özgü beden özelliklerini kazandırmaktadır. Hormonların devreye girmesiyle birlikte kız ve erkekte önce ikincil, daha sonra birincil cinsiyet özellikleri belirmektedir. İkincil cinsiyet özellikleri, kızlarda karın altı ve koltuk altlarında kılların çıkması, yüz ve vücutta aknenin belirmesi, göğüs ve kalçanın gelişmesi, ay hali, ses tonunda hafif bir değişmeyle karakterize edilir. Erkekte ise yine vücudun kıllanması, bıyık ve sakalın çıkması, vücudun çeşitli yerlerinde aknenin belirmesi, gırtlığın gelişerek sesin kalınlaşması ve kasların gelişimi şeklindedir. Bütün bu özellikler, kız ve erkeği birbirinden ayıran beden özellikleridir. Birincil cinsiyet özellikleri ise, üreme fonksiyonlarıyla doğrudan ilgili olup, her iki cins için de tamamen cinsel organların

gelişmesini içermektedir. Anlamlı olan, ergenin bütün bu değişim ve gelişmeleri benimseyerek cinsine özgü davranışları kazanabilmesidir (Yayan,2013).

Morris (2002)'e göre buluşta, cinsel olgunlaşmanın işaretleri erkeklerde yaklaşık 11,5 yaşında ve büyümedeki sıçramadan yaklaşık bir yıl öncedir. Kızlarda ani büyüme tipik olarak yaklaşan buluşun diğer işaretlerinden önce gelir. İlk adet dönemi ortalama bir kız için 12,5-13 yaşları arasındadır. İlk adet döneminin ortaya çıkma yaşını etkileyen faktörler arasında sağlık durumu ve beslenme de vardır. Erinlik dönemi başlarında yaklaşık 11-12 yaş bedensel ve hormonal değişikliklerin bir sonucu olarak cinsel dürtüler şiddetlenir (Kabak,2009). Geleneksel toplumda kız çocuğunun anneye, erkek çocuğun babayla sıkı ilişkisi sonucu kız ve erkek çocukların cinsel kimliklerini daha çabuk kazandıkları vurgulanmaktadır (Kale,2009;Yayan,2013).

Ergenin çoğunlukla cinsel çatışmaları vardır. O zamana kadar öğrendiği cinsel yasak ve engellemelerle kendi cinsel uyarılmalarını bağdaştırmakta güçlük çekebilir. Eğer, daha önceki yıllara ait cinsel çatışmaları çözümleyememişse veya gerçeğe uygun biçimde çözmek yerine başka yollara başvurmuşsa, ergenlik dönemindeki bu tür cinsel çatışmaları da çözmekte büyük güçlüklerle karşılaşacaktır (Çakıroğlu,2007;Dinçel, 2006).Çocukluk dönemi sonunda kız ve erkeklerin ayrı ayrı gruplaştıkları görülür. Cinsel olgunlaşmayla birlikte, karşıt cinse ilgi uyanarak, ergeni arkadaşlık kurma çabasına götürmektedir (Yayan,2013).

Cinsel olgunlaşma ergenler için başka psikolojik sonuçlar da doğurur. Erkeklerde sertleşme ve boşalmanın sıklığındaki artış, utanmanın olabildiği gibi gururun da kaynağı olur. Bir ergen kız için adet dönemlerinin başlaması onun için bir kadın olduğunun işaretidir. Fakat ilk adet döneminin olumsuz bir yanı da vardır. Eğer ilk adet dönemine fiziksel rahatsızlık eşlik etmişse, çok erken veya çok geç ise veya bu kız bunun için çok az hazırlanmış ya da hazırlıksız ise genellikle olumsuz tepkiler ortaya çıkmaktadır (Yayan,2013).

2.1.3. Ergenlikte Sosyal Gelişme

Yavuzer (1980) sosyalleşmeyi, bireyin topluma hakim olan genel karakteristikleri benimseyerek uygun davranış biçimleri geliştirebilmesi olarak tanımlamıştır. Sosyal gelişmeyle yaş, zeka, cinsiyet, aile ilişkileri ve sosyal çevre

arasında sıkı bir bağ bulunduğunu ifade etmektedir. Yaşamın bu döneminde ergen, kişiliği için bir kimlik geliştirmeye çalışır. Bu dönemde dış görünüm önem kazanır. Görünümüne gösterdiği ilgi benliğin oluşmasına yardımcı olur. Kimliğini arayış çabası içinde, kahramanlara, öğretilere, karşı cinsten kişilere tutulur. Kararsızlık ve şaşkınlık bu yaştaki gençlerin dayanışma grupları oluşturmasına neden olur. Bu dönemde ergen çocuklukta öğrenmiş olduğu kurullarla, yetişkinin geliştirmesi gereken değer yargıları arasında bocalar (Yavuzer,1993).

Ergenlik çağı boyunca gençler ve ebeveynler arasında fiziksel ve psikolojik anlamda bir mesafe oluşur. Ailedeki problemler (ekonomik baskı, boşanma, vs.) gençlerin duygusal desteği daha çok akranlarında aramalarına sebep olur. Pek çok ailede sıklığı ve yoğunluğu düşük seviyede kalmasına rağmen ebeveyn- ergen çatışması çocukluk ile ilk ergenlik dönemi arasında başlar. Ailelerin yüzde 10 ile 20 arasındaki bir bölümünde, ebeveynler ve ergenler duygusal soğukluk ve sürekli bir öfke ve çatışma cereyanı olarak tanımlanabilecek problemlerle ilişkiler içine girerler. Genellikle şehir içi komşulukları ile ilişkilendirilebilecek gençlik çeteleri, şehirlerde, varoşlarda hatta kırsal kesimlerde karşılaşılabilecek tanımlanabilir bir akran grubu haline gelmektedir (Yayan,2013).

Erikson (1968)'a göre ergenler ana babalarına bağımlı olmaktan kendilerine bağımlı olmaya bir geçiş yapmak için durağan bir kendilik kavramı geliştirmelidirler. Bu süreç kimlik oluşumu olarak adlandırılır. Şemin (1984), ergenin bedeninde meydana gelen değişimler konusunda kendisini arkadaşları ile karşılaştırma eğilimi gösterip ve gelişim özelliklerinin insanlar arası ilişkilerdeki etkisini bildiğini ve örneğin; kısa boylu ya da uzun boylu olmanın, zayıf veya şişman olmanın, onun grup içindeki statüsünü ve arkadaş ilişkilerini etkileyebileceğini ifade etmiştir (Kuruoğlu,1998; Kale,2009).

2.1.4. Ergenlikte Duygusal Gelişme

Ergenlik döneminden itibaren, cinsel uyanışla birlikte ergende duygusal tepki ve davranışlar belirmeye başlar. Dengeli uyumlu çocuğun yerine, tedirgin, güç beğenen ve çabuk tepki gösteren bir ergen gelir. Birden sevinip birden üzülme, çabuk sinirlenme her şeyi sorun yapma gibi duygusal iniş-çıkışlar görülür. Ergenin duygularındaki şiddetlenmeye ve iniş çıkışa etki yapan faktörler iki görüşle açıklanmıştır: birincisi cinsel hormonların etkisi ve buna bağlı olarak bedensel değişimler; ikincisi ise sosyo-

kültürel faktörler. Ancak hormon değişiminin duygusal gerginliğin fazlaştığı devreye denk gelmediği, duyguların erinlik sonrasında arttığı belirtilmektedir. Ergen bir taraftan çocukluktan getirdiği problemlerle uğraşırken, diğer taraftan yenilerine uyum sağlamak zorundadır. Eğer bebeklikten itibaren, temel güven yerine, güvensizlik; bağımsızlık yerine kararsızlık; girişim yerine suçluluk, başarı yerine yetersizlik duygularıyla oluşturulmuş bir benlik yapısı geliştirdiyse, ergenlik döneminde bu yapının daha fazla zorlanacağı belirtilmektedir (Yavuzer,2005). İcmeli (1991) de aile içinde ergene yöneltilen farklı tutumların dengesizlik ve kararsızlığını arttırdığına, yetişkin görev ve sorumluluğunun verilmemesi ve statü belirsizliğinin de ergeni mutsuz kıldığına işaret etmektedir (Yavuzer,2005.).

2.1.5. Ergenlikte Zihinsel Gelişim

Somut düşünce süreçlerden soyuta geçiş erinlik döneminin başlarında meydana gelmektedir. Bu dönemde bireyin genelleme, soyut kavramlarla baş etme, zaman kavramını anlama, kendi anlık gereksinimleri ile ilgisi olmayan görüşlerle ilgilenme, mantıksal düşünebilme ve başkaları ile iletişim kurma yetenekleri hızla artar. Zihinsel gelişim 16–19 yaşlarında tepe noktasına ulaşır (Kaplan ve Aksel,2013).

Piaget'in gençlerde zekâ ve düşüncenin gelişimini açıklayan araştırmalarına göre 12 yaşlarından başlayarak gençlerde soyut düşünme yeteneği hızlı bir gelişme gösterir. Çocukluğun somut düşünme biçimi, yerini soyut kavramlarla ve simgelerle düşünmeye bırakır (Arslan ve Ark.,2010).

Genç, deneyimine ve algılamasına bağlı olmaksızın, mantıklı düşünce ilkelerini kullanarak usamlama (muhakeme) yapabilir. Piaget'in deyimiyle bu düşünce biçimine "formal operation" denmektedir. Bu, erişkinin kullandığı mantıklı ve soyut düşünce biçimidir. Formal düşünce biçimini kazanan genç, kavramlardan ve soyut düşüncelerden yola çıkarak bunları gerçek durumlara uygulayabilir. Zekâ gelişimi beraberinde kişilik gelişimini de etkilemektedir. Zihinsel gelişmeye koşut olarak ahlak anlayışında da gelişme söz konusudur. Çocukluktaki somut düşünceye bağlı iyi-kötü, doğru-yanlış kavramları, toplumun özellikle de ailenin ödül ve cezaları sonucu oluşur. Ancak ergen soyut ve mantıklı düşünmeye başladığında iyi ve kötünün, doğru ve yanlışın bu kadar net ayrılmadığını görür. Yanlış davranışlardan cezalandırma nedeniyle

değil, kendisine doğru ve uygun gelmediği için kaçınır ve uygun davranışı hem kendi yararına hem de toplum değerlerine uyduğu için benimser (Yayan,2013).

Kişinin bedenindeki değişiklikler, nasıl davrandığını ve neler hissettiğini etkilediği gibi, nasıl görüldüğü de diğer insanların ona karşı davranışını etkiler. Ergenin vücudundaki değişiklikler ve bu değişikliklerin kendi alıştığı kontrolün dışına çıkması; bazen utanma, suçluluk duygusu, korkma ve hatta panik yaşamalarına neden olmaktadır.

Ergenlik dönemi, fiziksel, cinsel, sosyal, zihinsel ve duygusal alanlarda hızlı değişimlerin, mesleki gelişimin yaşandığı ve bireylerin söz konusu bu değişim ve gelişim alanlarında üstesinden gelmek zorunda oldukları görevleri içermektedir (Yavuzer ve Üre, 2010). Woolfe ve Dryden (1996) ergenlerin duygusal yaşantılarını düzenlemeye, yeniden yapılandırmaya ve duygusal durumlarda kendi dengesini bulmak için çabalamaya istekli olduklarını ancak, içsel yaşantılarındaki ani değişiklikler ve güçlü duygusal gerilimler nedeniyle, bilişsel değerlendirme, duygu ve davranışlarını denetleme konusunda güçlük çekebileceklerini belirtmektedirler (Yayan,2013). Ayrıca ergenlerin sıklıkla sorun çözme, çatışma çözme, iletişim, öfke yönetimi gibi yaşam becerilerinde de yetersizlik olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla ergenlerin bu dönemde sıklıkla çeşitli problem durumlarıyla karşı karşıya geldiklerini ve bu gelişimsel zorlukların davranışsal alternatiflere sahip olmadıkları için saldırganlığa neden olabileceği söylenebilir (Yavuzer,1993).

Ergenler zamanlarının anlamlı bir kısmını akranlarıyla geçirirler. Douvan ve Adelson (1966), ergenliğin erken evresinde (11-14 yaş), akranlarla ilişkilerin daha anlamlı olduğunu belirtmişlerdir. Ergenliğin orta evresinde (15-17 yaş) arkadaşın sadık ve güvenilir olması anlamlıdır. Bu evrede antisosyal davranışlarda artış görülmektedir. Geç evrede (18-21 yaş) ise arkadaşlık, deneyimlerin paylaşımına dayalı daha esnek bir yapı göstermektedir. Akran grubu tarafından ergenin kabul edilmesi ve akranlarının kendisi hakkında iyi düşünceler taşıması, onun için her şeyden anlamlıdır. Çünkü akran grupları ergene destek, güvenlik, üyelik, özerklik, kendini ifade ve ortak deneyimler sağlar. Çoğu ergen olumlu ve değerli akran ilişkilerine sahipken bazıları daha az tatmin edici olan akran ilişkilerine sahiptirler (Yavuzer,1993).

2.2. Saldırıcılık

Saldırıcılık ister ikili ilişkilerde birinin diğerine aşağılayıcı sözler söylemesi, ister binlerce kişinin savaşlarda katledilmesi biçiminde ele alınsın dünya tarihi kadar eskidir. İnsan davranışını olumsuz etkileyen bir davranış biçimi olan saldırıcılık için birçok tanım ortaya atılmıştır. Örneğin Freud tarafından geliştirilen psikanalitik kuram, saldırıcılığı esas olarak içten gelen ve dışa vurulması zorunlu olan bir dürtü olarak tanımlamaktadır (Tuzgöl,2000).

Farklı yaklaşımlara rağmen saldırıcılığın birçok sosyal psikoloğun kabul ettiği şekliyle tanımı şöyledir: ‘saldırıcılık canlı bir varlığa yöneltilen zarar verme amacı güden davranışlardır’. Bu tanım saldırıcılığı sadece canlı varlıklara yöneltilen bir davranış olarak sınırlamıştır (Tuzgöl,2000).

Freud’a göre saldırıcılık, insanın kendine yönelik olan yıkıcı eğilimlerinin dış dünyadaki nesnelere çevrilmesidir (Donat Bacıoğlu ve Özdemir, 2012. Butovsktay & Kozintsev’a (1999) göre saldırıcılık, “canlı ya da cansız bir objeye zarar verme ile sonuçlanan biyolojik olduğu kadar toplumsal temelleri de bulunan, birbiri ardına tekrarlanan davranışlar” olarak tanımlanabilir (Donat Bacıoğlu ve Özdemir,2012).Saldırıcılığı açıklamada en ayrıntılı tanımlardan birisi Mustonen ve Pulkinen (1991) tarafından yapılmıştır: “Saldırıcılık, bir kişinin diğerine, kendine, hayvana ya da cansız bir nesneye kazara ya da niyetli bir biçimde fiziksel ya da psikolojik zarar vermeye neden olabilecek herhangi bir davranıştır” (Tuzgöl, 2000; Efilti, 2003).

Bireyleri saldırgan davranışa iten pek çok faktör olabilir. Knopf (1974), “insanı saldırgan davranışa iten nedir?” sorusuna verilebilecek altı farklı yanıtta söz etmektedir. İnsan, doğası gereği saldırgandır, saldırgan olmayı öğrenir ve stres, engellenme, grup baskısı, kontrol gücü azaldığında veya olumsuz sonuçlarla karşılaştığında saldırganca davranır, biçiminde özetlenebilir (Karahana ve ark.2010).

Yukarıda bahsedilen tanımların her biri bu konuda açıklamaları olan farklı kuramcıların görüşlerini içermektedir. Bu görüşlerin her biri, ayrı ayrı savunulabileceği gibi, bütünleştirilmiş halde de kabul edilebilir. Psikoanalitik yaklaşımın temsilcisi olan Freud’un yaklaşımında olduğu gibi insan, doğası gereği saldırgan eğilime sahip olabilir. Ancak saldırıcılık üzerinde yukarıda bahsedilen tüm faktörlerinde rolü vardır. Birey

fiziksel koşulların etkisiyle, öğrenme yoluyla, günlük hayatında karşılaştığı engeller nedeniyle ya da grup baskısı gibi faktörlerle de saldırgan davranışlar gösterebilir (Gürsoy,2002).

Saldırganlık, canlıların temel içgüdülerinden biridir. Belirli ölçüler içerisinde de saldırganlık, canlıların yaşamını devam ettirmesi için gerekli olan davranışların kaynağı ve enerjisidir. İnsanlarda saldırganlık davranışı kalıplaşmış olup; kızgınlık ve öfke durumunu dışa yansıtan yüz mimiklerinden dolayı; canlıyı yakan, yıkan, yok eden şiddet eylemlerini de içine alan geniş bir alanı kapsar (Tuzgöl,1998;Gürsoy,2002).

Yukarıda yapılan tanımlardan saldırganlığın zarar verici ve toplum tarafından hoş karşılanmayan bir davranış biçimi olduğu sonucuna varılmaktadır. Okulun önemi ergenlik döneminde daha fazla olmaktadır. Aileden uzaklaşıp akranları ile yakınlaşan ergenler, akranları ile birlikte en çok zamanı okul içinde geçirirler. Akranlar arasında olumlu veya olumsuz bir takım ilişkiler oluşur, olumsuz olarak sayılabilecek bu ilişkilerin başında saldırganlık gelmektedir. Ergenlik döneminde saldırganlık, beceri ve duyguların pekiştirilmemesi sonucu ortaya çıkabilmektedir. Kendini sözel olarak ifade etmekte zorlanan ergenler, saldırgan tutum ve davranışları toplum içinde kendi kimliğini ortaya koyma amacıyla sergileyebilirler. Okullarda saldırganlığın fazla olması ergenlerin çatışma yaşadıklarında bunu iyi bir biçimde çözüme kavuşturamadıklarının göstergesidir. Çatışma yaşamın normal bir parçasıdır, çatışmayla başa çıkmanın yapıcı yollarla öğrenilmesi saldırgan davranışları önleyebilir (Tuzgöl,1998; Gündoğdu,2010).

2.3. Akran Baskısı

Akran (peer), yapılan iş açısından denk olan, aynı yaşta bulunanların oluşturduğu yaş grupları olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2004). Ergenlik dönemi açısından bakıldığında, çocuk ergenliğe geçiş ile birlikte anne babasından bağımsızlaşmaya başlar. Onun kendi akranlarıyla geçirdiği zamanın süresi artar. Bu dönemde akran grupları etki, destek ve eylemlerin bir kaynağı olarak görülür. Ergenlik döneminde, bireyler, ailelerinden uzaklaşarak akranlarıyla daha fazla zaman geçirmeye başlamaktadırlar. Akran, bireyi olumlu davranışlar sergilemesi konusunda etkileyebileceği gibi olumsuz davranışlar sergilemesinde de bir baskı unsuru olabilir. Ergenliğe geçişte akranların etkisi diğer etkilerle karşılaştırıldığında daha fazladır (Gündüz ve Çelikkaleli,2009).

Bu konuda çalışmalar yapan birçok araştırmacı ‘akran baskısını’ değişik şekillerde tanımlamıştır. Akran Baskısı Ölçeği’ni geliştiren Kıran (2002) araştırmasında Santor, Messervey ve Kusumakar (2000)’ın tanımına yer vermiştir. Buna göre akran baskısı; bireyin sahip olduğu yaş gruplarının, aktivitelerde bir şeyi yapması için bireye ısrar etmesi ve cesaretlendirmesidir. Ayrıca Kıran (2002) tanıma şunları eklemiştir: Bu baskı sözel ya da sözel olmayan mesajlarla iletilebilir ve gencin kendi değerlerine göre davranışı yargılamadan uyması konusunda bir zorlayıcılık taşır(Torun,2007). Clasen ve Brown (1985), akran baskısını, kişinin isteyip istememesinin anlamlı olmadığı, bir şeyi yapmaktan kaçınmak veya bir şeyi yapmak için akranlarından gelen baskı olarak tanımlamışlardır (Kapıkıran ve Fiyakalı, 2003; Pişkin,2006). Kaplan’a göre ise akran baskısı, bir grubun özelliklerine yönelik olarak gelecekteki veya şimdiki grup üyelerinin hissettiği çekiciliktir (Kıran Esen, 2003; Köse, 2015). Csikszentmihalyi ve Larson (1984), akran baskısı belirli davranış ve düşünce biçimlerine uyumu sağlatacak toplumsal etkinin özel bir örneğidir ve ergenlerin ebeveynleri dışında akranlarıyla birlikte geçirdikleri zaman göz önünde bulundurulduğunda bu etkinin sonuçları şaşırtıcı değildir şeklinde tanımlamıştır (Kıran Esen,2003).

Kandel (1987) akran gruplarının genelde benzer tutum ve davranışlar içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Gencin akranlarından biri uyuşturucu kullanıyorsa kendisinin de uyuşturucu kullanma ihtimali yüksektir. Duck (1996)’a göre ergenler kendilerine uygulanan akran baskısının olumsuz etkilerinin farkındadırlar. Yapılan araştırmada ergenler arkadaşlarının kimi zamanlar kendilerini rahatsız ettiklerini, onları yönetmeye çalıştıklarını bildirmişlerdir. Kasatura (1998)’ya göre okul başarısı üzerinde akran baskısının olumsuz etkisi, yetersiz ve doyurucu olmayan ana baba tutumu söz konusu ise daha da artmaktadır. Resourc Guidie (1996), Foreman (2001) ve Lingren (2001), akran baskısının sadece olumsuz değil olumlu da olabileceğini belirtmişlerdir. Onlara göre olumlu akran baskısının müzik, spor gibi etkinliklere ve toplumsal yardım faaliyetlerine katılmada, ders veya ders dışı etkinliklere katılmada ergenleri cesaretlendirici etkisi olabilir. Akranlar arasındaki ilişkinin düzeyi akran baskısını etkilemektedir. Hartup (1992) zayıf akran ilişkilerinde akran baskısının çok etkin olmadığını ifade etmiştir. Cinsiyet ve içinde bulunulan ilişkinin biçimine bağlı olarak bir kız ya da erkek birbirinden farklı akran baskısı stratejileri uygularlar. Daha fazla sosyal becerilere sahip olan çocukların yakın ilişkilerinde hedeflerine ulaşmak için daha

dolaylı şekilde baskı uygulamayı öğrendikleri görülmüştür (Kapıkıran ve Fiyakalı,2003; Köse,2015).

Ergenlik döneminde yoğunlaşan ait olma, kabul görme, bağlanma gibi gereksinimler gencin akran grubunun kontrolüne girmesine yol açabilmektedir (Aydın, 2007). İçinde bulunduğu yaş grubundaki akranlarının, çeşitli aktivitelerinde bir şeyi yapması için bireye ısrar etmesi veya onu cesaretlendirmesi, akran baskısını öne çıkarmaktadır.(Gündüz ve Çelikkaleli, 2009).Ergenler akran desteğini kaybetmemek ve yalnız kalmamak için bazen sonuçlarını çok fazla düşünmeden istemedikleri davranışlarda bulunabilirler (Çiğdemoğlu, 2006). Ergen, grup kurallarına uymak için baskıya boyun eğebilir ve okulu asmak, öğretmenin otoritesine meydan okumak gibi davranışlarda bulunabilir. Şahan (2007), lise öğrencilerinin saldırganlık puanları üzerinde akran baskısının yordayıcı bir değişken olduğunu; Eldeleklioğlu (2007) ise, ergenlerde saldırganlığın yordayıcısı olarak en anlamlı katkının ebeveyn tutumları ve akran baskısı değişkenlerinden geldiğini belirtmiştir. Cinsiyet değişkenine göre akran baskısı ve şiddet ele alındığında erkek ergenlerin daha fazla baskıya maruz kaldıkları; risk alma davranışları ve şiddet açısından aynı yaş grubunda bulunan ergenlerden erkeklerin kızlara göre daha fazla bu davranışları sergilediği ifade edilmiştir (Gündüz ve Çelikkaleli,2009).

Ergenlik dönemine girmenin yol açtığı biyolojik ve psikolojik değişimler ergenlerde bağımsızlığı artırır. Bu nedenle anne-babadan ayrılma ve bağımsızlık elde ederek bir kimlik edinme isteği duyar. Yalnız başına kalmanın verdiği güvensizlik içinde akran ve arkadaş gruplarına olan yakınlık, onların değerleri ile kurallarının öncelik kazanması, baskı ve yönlendirmeleri; ergenin saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabilir (Yavuzer, 2003).

2.4. Okul Sağlığı Hemşireliği

Ergenler ulusların, toplumların, ailelerin geleceğini temsil eder. Uluslararası Adölesan Sağlığı Birliği sağlığı geliştirici davranışların gençlerin sağlık problemlerinin çoğuna temel teşkil ettiğini kabul eder (Lee ve Loke, 2005). Ergenler, ergenlikte ve ergenlikten yetişkinliğe geçişte daha sağlıklı yaşam tarzları geliştirebilmek için gelişimsel, psikososyal ve fiziksel ihtiyaçlarına dayanan sağlığı koruyucu programlara ve sağlıklı ilişkili müdahalelere ihtiyaç duyar (Spear ve Kulbok, 2001). Sağlık

alışkanlıkları ve uygulamaları yaşamın erken dönemlerinde yerleştiği için ergenler olumlu sağlık davranışları geliştirmeleri için teşvik edilmelidir. Bu nedenle okul çağındaki ergenlere olumlu sağlık davranışları geliştirmelerine yardım etmek amacıyla daha fazla eğitim programları hazırlanmalı ve sunulmalıdır (Yetkin ve Uzun, 2000). Ayrıca okul sağlığı hemşireleri ergenlerin bir arada bulunduğu liselerde sağlığı geliştirme ve sağlıklı yaşam biçimi kazandırma programlarının planlanarak yürütülmesinde çok önemli rollere sahiptirler (Ergün ve Erol, 2007).

Gençler yaşadıkları akran baskısı nedeniyle saldırganlık gibi istenilmeyen davranışlar edinebilirler. Günümüzde lise öğrencilerinde saldırganlık düzeyi ve akran baskısı giderek artmaktadır. Bu dönemde oluşan değişiklikler bireyin nasıl bir yetişkin olacağını belirleyeceğinden insan hayatı için oldukça önemlidir (Geçkil, 2004).

Okul sağlığı hemşireleri riskli grupları daha erken dönemde ele alarak ergenin sağlığını geliştirmede; ergenlere sağlık durumuna yönelik bilgi veren, aynı zamanda riskleri azaltmayı destekleyen ve bu konuda politikaların oluşturulması yardım eden kişiler rolünde olmalıdır (Velsor, 2001). Ergenlerde akran baskısının ve buna bağlı olarak saldırgan davranışların hızla artması, önleyici ve koruyucu müdahalelerin geliştirilmesini de gerektirmektedir. Ülkemizde sosyokültürel faktörler nedeniyle risk altında çok ciddi bir ergen kitle bulunmaktadır (Odabaşoğlu ve ark., 2007). Okul sağlığı hemşiresinin ergen sağlığını geliştirmedeki rolleri; bakım verici, savunucu, vaka yöneticisi, danışman, eğitici ve araştırmacı olarak ifade edilebilir (Velsor, 2001). Bu nedenle hemşirelerin ergenin yaşam kalitesini ve etkileyen tüm faktörleri incelemeleri; daha sağlıklı bir toplum için gelişimin, değişimin ve öğrenmenin en hızlı döneminde olan ergenlikte müdahale etmeleri önemlidir (Koç,2004).

Profesyonel bağlamda hemşirelik mesleği üyeleri hemşirelik bakım standartları ve kriterleri geliştirerek, verdikleri hizmetin kalitesini yükseltir ve ergenlerin sağlıklı yaşam davranışlarını güvence altına alırlar (Koç,2004).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Araştırma Sivas Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ve akran baskısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla analitik kesitsel olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikler

Araştırma Atatürk Anadolu Lisesi, Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Gültepe Anadolu Lisesi, Kongre Anadolu Lisesi, Selçuk Anadolu Lisesi, Sivas Fen Lisesi, Sivas Muzaffer Sarısözen Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi, Şehit Cemalettin Yılmaz Ticaret Meslek Lisesi olmak üzere Sivas il merkezinde bulunan 8 lisede yapılmıştır.

Atatürk Anadolu Lisesinde 523, Cumhuriyet Anadolu Lisesinde 567, Gültepe Anadolu Lisesinde 607, Kongre Anadolu Lisesinde 1205, Selçuk Anadolu Lisesinde 640, Sivas Fen Lisesinde 384, Sivas Muzaffer Sarısözen Güzel Sanatlar ve Spor Lisesinde 184 öğrenci öğrenim görmektedir. Okullarda doktor, hemşire, ebe gibi sağlık personeli bulunmamaktadır. Spor salonu, kütüphane, rehberlik sınıfı, konferans salonu ve her okulda farklı sosyal aktiviteler için sınıflar bulunmaktadır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; Sivas il merkezinde bulunan liselerde öğrenim gören tüm öğrenciler oluşturmuştur. Sivas il merkez sınırları içerisinde 29 lisede toplam 21527 öğrenci bulunmaktadır. İki okulun (Karşıyaka Kız Teknik Lisesi ve Sivas Teknik Endüstri Meslek Lisesi) kız-erkek öğrenci sayısı eşit dağılım göstermediği için araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın örnekleme sistematik örnekleme yöntemiyle 27 okuldan 8 okul seçilmiştir. Her bir okul bir tabaka kabul edilerek her bir okuldan ne kadar sayıda kız ve erkek öğrencinin örnekleme alınacağı bulunmuş ve tablo 3.1 de verilmiştir. Toplam 4518 lise öğrencisinden $N=20857$, $\alpha = 0.05$, $t=1,96$ $d= \pm 0,75$ birim ve standart sapma değeri (S):24,15 olarak alındığında bu çalışmaya 993 öğrencinin alınmasına karar verilmiştir.

Tablo 3.1. Örnekleme Alınan Öğrencilerin Sayısı (n:993)

OKUL ADI	ÖRNEKLEME ALINAN KIZ ÖĞRENCİ SAYISI	ÖRNEKLEME ALINAN ERKEK ÖĞRENCİ SAYISI
Atatürk Anadolu Lisesi	57	58
Cumhuriyet Anadolu Lisesi	64	60
Gültepe Anadolu Lisesi	74	60
Selçuk Anadolu Lisesi	69	72
Kongre Anadolu Lisesi	130	135
Sivas Fen Lisesi	42	42
Muzaffer Sarısözen Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	23	17
Şht. Üst. Cemalettin Yılmaz TML	63	27

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri kişisel bilgi Formu'(Ek-1), Akran Baskısı Ölçeği' (Ek-2), Saldırganlık Ölçeği (Ek-3) kullanılarak toplanmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından literatür taranarak oluşturulan kişisel bilgi formunda örnekleme alınan öğrencilerin yaş, cinsiyet, okuduğu lise, sınıf, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne-babanın yaşı, eğitimi, çalışma durumu, sağ olup olmadığı, öz olup olmadığı, aile tipi, ailenin tutumu, okul başarısı, sağlık sorunu, arkadaşlık ilişkileri, okuldaki sosyal-kültürel faaliyetlere katılımı, arkadaşlarının tutumu, sigara kullanımına ilişkin toplam 16 soru yer almaktadır.

3.4.2. Saldırganlık Ölçeği

Bireylerin saldırganlık düzeyini ölçmek amacıyla Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen, "Saldırganlık ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek, 30'u saldırgan içerikli, 15'i saldırgan içerikli olmayan (2, 4, 8, 10, 13, 16, 24, 28, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 44) toplam 45 maddeden oluşmaktadır. Saldırganlık ölçeği (5) Her zaman, (4) Sıklıkla, (3) Arasıra, (2) Nadiren, (1) Hiçbir zaman olmak üzere 5'li Likert derecelendirme tipindedir. Ölçekteki 15 madde tersine puanlanan madde olduğundan, puanlaması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği, saldırganlık düzeyinin

arttığının göstergesidir. Saldırganlık ölçeğinden alınabilecek puanlar 45 ile 225 arasında değişmektedir. Bu çalışmada Cronbach Alpha katsayısı 0,864 bulunmuştur.

3.4.3. Akran Baskısı Ölçeği (ABÖ)

Kıran (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği (ABÖ), ergenlik döneminde bulunan gençlerin yaşadıkları akran baskısını ölçmeyi amaçlayan 34 maddelik beş dereceli likert tipi bir ölçektir. Öğrencilerden davranışlarının sıklığını en iyi açıklayan, ölçekteki her bir maddenin karşısında yer alan (5) her zaman, (4) sık sık, (3) bazen, (2) ara sıra, (1) hiç bir zaman seçeneklerinden birisini seçmeleri istenmektedir. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 170, en düşük puan ise 34'tür. Ölçekten alınan puanın yükselişi öğrenciler üzerindeki akran baskısının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.90'dır. Bu çalışmada Cronbach Alpha katsayısı 0,948 bulunmuştur.

3.5. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Veri toplama formları, Sivas ili Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izinlerin alınmasının ardından 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılı ikinci döneminde Mart ayında uygulanmıştır. Sivas il merkezinde bulunan liseler ve öğrenci sayılarına ilişkin veriler Milli Eğitim Müdürlüğü'nden sağlanmıştır. Her gün bir okul alınmak üzere belirlenen okullardan tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen öğrencilere araştırmanın konusu ve amacı hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Örnekleme alınan öğrencilerden araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair sözlü izin alınmıştır. Soru formları araştırmacı tarafından ders saatleri uygun öğrencilere sınıf ortamında uygulanmıştır. Gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra dersin öğretmenleriyle birlikte soru formları öğrencilere dağıtılıp, 15-30 dakikalık süre içerisinde formlar öğrenciler tarafından doldurulduktan sonra toplanmıştır.

3.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmamızdan elde edilen veriler bilgisayar ortamına yüklenerek verilerin değerlendirilmesinde parametrik test varsayımları yerine getirildiğinden (Kolmogorov-smirnov) bağımsız gruplarda iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi (student t), bazı değişkenlere göre Akran Baskısı Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeğine ilişkin puan

ortalamları, varyans analizi, analiz sonucunda farklılık yapan grup ya da grupları bulabilmek için en küçük anlamlı fark yöntemi (LSD) kullanıldı. İki puan arasındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon analizi yapıldı ve yanılma düzeyi 0.05 olarak alındı.

4. BULGULAR

Bu çalışmanın bulguları iki bölümde tartışılacaktır;

4.1.Öğrencilerin ve Ebeveynlerinin Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

4.2.Saldırganlık Ölçeği ve Akran Baskısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

1. Öğrencilerin ve Ebeveynlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 1. Öğrencilerin Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (n=993)

Yaş	n	%
15 yaş	483	48,6
16 yaş	233	23,5
17 yaş	243	24,5
18 yaş	34	3,4
Yaş Ortalaması: 15.83±0.91		
Cinsiyet	n	%
Kız	522	52,6
Erkek	471	47,4
Okul Başarı Durumu	n	%
Çok iyi	91	9,2
İyi	414	41,7
Orta	353	35,5
Düşük	111	11,2
Çok düşük	24	2,4
Sınıf Tekrarı	n	%
Var	32	3,2
Yok	961	96,8
Sağlık Sorunu Olma Durumu	n	%
Var	145	14,6
Yok	848	85,4
Arkadaş İlişkisi	n	%
Olumlu	887	89,3
Olumsuz	106	10,7
Sosyo-kültürel Aktivitelere Katılım	n	%
Aktif	371	37,4
İzleyici	323	32,5
İlgilenmiyor	299	30,1
Arkadaşlık Tutumları	n	%
Saygı duyarlar	765	77
Kararı kendileri verir	59	5,9
Merak etmezler	78	7,9
Diğer	91	9,2
Sigara İçme durumu	n	%
Evet	136	13,7
Hayır	857	86,3
Sigara İçme Sıklığı	n	%
İçmiyor	859	86,6
Günde 1 Adet	24	2,4
Günde 2-10 Adet	68	6,8
Günde 11-19 Adet	17	1,7
Günde 20 ve üzeri	25	2,5

Tabloda öğrencilerin bazı tanıtıcı özellikleri gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %48,6'sının 15 yaşında ve yaş ortalamasının 15.83±0,91 olduğu, %41,7'sinin okul başarısının iyi, %96,8'inin sınıf tekrarının olmadığı, %85,4'nün sağlık sorununun olmadığı, %89,3'nün olumlu arkadaş ilişkisinin olduğu, %37,4'ünün sosyo-kültürel aktivitelere aktif katıldığı, %77'sinin arkadaş tutumlarında birbirlerine saygı duyduğu, %86,3'ünün sigara içmediği, sigara kullananların %6,8'inin günde 2-10 adet sigara içtiği belirlenmiştir.

Tablo 2. Öğrenci Ebeveynlerinin Sosyo-Demografik Özellikleri (n=993)

Anne yaşı	n	%
35-40 Yaş	603	60,7
41-45 Yaş	240	24,2
46-50 Yaş	119	12
51-55 Yaş	31	3,1
Anne Eğitim Durumu	n	%
OYD	39	3,9
Okuryazar	41	4,1
İlkokul	355	35,8
Ortaokul	200	20,1
Lise	245	24,7
Üniversite	103	10,4
Lisansüstü	10	1
Baba Yaşı	n	%
35-40 Yaş	283	28,5
41-45 Yaş	366	36,9
46-50 Yaş	232	23,4
51-55 Yaş	88	8,9
56-60 Yaş	24	2,4
Baba eğitim Durumu	n	%
OYD	7	0,7
Okuryazar	19	1,9
İlkokul	190	19,1
Ortaokul	161	16,2
Lise	329	33,1
Üniversite	243	24,5
Lisansüstü	44	4,4
Aile Tipi	n	%
Çekirdek Aile	851	85,7
Geniş aile	110	11,1
Tek ebeveyn	15	1,5
Akraba yanı	5	0,5
Diğer	12	1,2
Ailenin tutumu	n	%
Demokratik Tutum	309	31,2
Otoriter Tutum	214	21,6
Tutarsız Tutum	20	2
Koruyucu Tutum	328	33,1
İlgisiz Tutum	18	1,8
Mükemmeliyetçi Tutum	68	6,8
Gevşek Tutum	36	3,6
Günde 20 ve üzeri	25	2,5

Öğrencilerin ebeveynlerine ilişkin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, annelerinin %61,7'sinin 35-40 yaş aralığında, %35,8'sinin ilkökul mezunu olduğu belirlenmiştir. Babalarının ise %36,9'unun 41-45 yaş aralığında, %33,1'inin lise mezunu ve %85,7'sinin çekirdek ailede olduğu, ailelerin %33,1'inin çocuklarına koruyucu tutum gösterdikleri belirlenmiştir.

2. Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği ve Saldırganlık ölçeğine ilişkin bulguları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği ve Akran Baskısı Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=993)

ÖLÇEKLER	Ölçeğin En Yüksek ve En Düşük Puanı (Min-Max)	Bu Araştırmada Alınan En Yüksek ve En Düşük Puan (Min-Max)	Bu Araştırmada Alınan Puanların Ortalamaları X±SD
Saldırganlık	45-270	65-201	129,82±24,11
Akran Baskısı	34-180	34-170	52,68±21,65

Tablo 3'de öğrencilerin Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeği puan ortalamalarına bakıldığında, öğrencilerin Akran Baskısı ölçeğinden aldığı puan ortalamasının 52.68±21.65 olduğu, Saldırganlık Ölçeğinin puan ortalamasının 129.82±24.11 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Yaş	n	X±SS	F	p	n	X±SS	F	p
15 Yaş	483	180,87±35,63	0,916	0,433	483	51,00±18,93	2,616	0,050
16 Yaş	233	183,18±38,40			233	52,91±23,34		
17 Yaş	243	185,41±41,57			243	55,20±24,87		
18 Yaş	34	186,41±34,61			34	56,20±20,91		

*ANOVA

15 yaş grubu öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamasının 180,87±35,63 ve 18 yaş grubu öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamasının 186,41±34,61

olduğu, 15 yaş grubu öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği puan ortalaması 51,00±18,93 ve 18 yaş grubu öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği puan ortalaması 56,20±20,91 olduğu görülmektedir. Yaş arttıkça puan ortalamalarının arttığı belirlenmiştir, farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0.05).

Tablo 5. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Cinsiyet	n	X±SS	t	p	n	X±SS	t	p
Kız	522	175,26±37,70	6,690	0,000	522	48,05 ± 18,34	7,396	0,000
Erkek	471	190,98±37,26			471	57,98 ±23,84		

*İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi

Erkek öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamasının 190,98±37,26, Akran Baskısı Ölçeği puan ortalamasının 57,98 ±23,84 olduğu ve erkek öğrencilerin ölçek puan ortalamalarının kız öğrencilerin ölçek puan ortalamalarından yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı (p<0,05) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Okul Başarısına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği						Akran Baskısı Ölçeği				
Okul Başarısı	n	X±SS	F	p	LSD	n	X±SS	F	p	LSD
Çok iyi ⁽¹⁾	309	173,80±41,22	12,426	0,000	(1-4) (1-5)	91	49,03±22,85	8,124	0,000	(1-4) (1-5)
İyi ⁽²⁾	214	178,03±36,48				414	50,40±19,94			
Orta ⁽³⁾	20	184,06±34,25				353	53,39±20,67			
Düşük ⁽⁴⁾	328	195,10±40,00				111	59,03±24,37			
Çok düşük ⁽⁵⁾	18	220,25±49,42				24	69,58±32,90			

*ANOVA

Okul başarısı ile Saldırganlık Ölçeğinden alınan puan ortalamaları karşılaştırıldığında okul başarısı çok iyi ile düşük, çok iyi ile çok düşük arasındaki farkın önemli (p<0,05), diğer okul başarıları arasındaki farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir (p>0,05).

Okul başarısı ile Akran Baskısı Ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında okul başarısı çok iyi ile düşük, çok iyi ile çok düşük arasındaki fark

önemli bulunurken ($p<0,05$), diğer okul başarısı grupları arasındaki farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir($p>0,05$).

Tablo 7. Öğrencilerin Sınıf Tekrarı Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Saldırganlık Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Sınıf Tekrarı	n	X±SS	t	p	n	X±SS	t	p
Var	32	207,12± 44,03	3,673	0,000	32	69,48± 29,83	4,393	0,000
Yok	961	181,95± 37,33			961	52,24± 21,19		

*İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi

Sınıf tekrarı olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalaması 207,12± 44,03 Akran Baskısı Ölçeği puan ortalaması ise 69,48± 29,83 olduğu ve sınıf tekrarı olan öğrencilerin puan ortalamalarının, sınıf tekrarı olmayan öğrencilerin ölçek puan ortalamalarından yüksek olduğu, aradaki farkın istatistiksel olarak önemli ($p<0,05$) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Sağlık Sorunu Olma Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Sağlık Sorunu	n	X±SS	t	p	n	X±SS	t	p
Var	145	194,16±47,00	3,944	0,000	145	61,09±31,17	5,027	0,000
Yok	848	180,84±35,61			848	51,37±19,31		

*İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi

Sağlık sorunu olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalamasının 194,16±47,00, Akran Baskısı Ölçeği puan ortalamasının ise 61,09±31,17 olduğu ve sağlık sorunu olan öğrencilerin puan ortalamalarının, sağlık sorunu olmayan öğrencilerin ölçek puan ortalamalarından yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel olarak önemli ($p<0,05$) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Arkadaşlık İlişkilerine Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Arkadaşlık İlişkisi	n	X±SS	t	p	n	X±SS	t	p
Olumlu	887	181,32±37,64	-3,388	0,001	887	52,11±21,37	-2,734	0,006
Olumsuz	106	194,41±37,19			106	58,19±23,71		

*İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi

Arkadaşlık ilişkisi olumsuz olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalaması 194,41±37,19, Akran Baskısı Ölçeği puan ortalaması 58,19±23,71 iken arkadaşlık ilişkisi olumlu olan öğrencilerin Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeği puan ortalamaları daha düşüktür (181,32±37,64-52,11±21,37). Puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli ($p<0,05$) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Sosyo-Kültürel Aktiviteye Katılımına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği						Akran Baskısı Ölçeği				
Sosyo-Kültürel Aktiviteye Katılım	n	X±SS	F	p	LSD	n	X±SS	F	p	LSD
Aktif ⁽¹⁾	371	185,24±39,58	9,136	0,000	(1-2) (2-3)	371	54,89±22,69	5,643	0,004	(1-2) (2-3)
İzleyici ⁽²⁾	323	175,50±34,53				323	49,53±18,37			
İlgilenmiyor ⁽³⁾	299	187,37±37,83				299	53,62±21,69			

*ANOVA

Tabloda öğrencilerin sosyo-kültürel aktivitelere katılımına göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeği puan ortalamaları verilmiştir.

Sosyo-kültürel aktiviteye katılım ile Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ikiyeşli karşılaştırıldığında sosyo-kültürel aktiviteye katılım aktif ile izleyici, izleyici ile ilgilenmiyor arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli ($p<0,05$) olduğu belirlenmiştir.

Sosyo-kültürel aktiviteye katılım ile Akran Baskısı Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ikiyeşli karşılaştırıldığında sosyo-kültürel aktiviteye katılımı aktif ile

izleyici, izleyici ile ilgilenmiyor arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

Tablo 11. Öğrencilerin Arkadaş Tutumlarına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği					
Arkadaş tutumu	n	X±SS	F	p	LSD	n	X±SS	F	p	LSD
Saygı duyar ⁽¹⁾	851	179,72±37,12	7,32	0,000	(1-2)	765	51,36±20,89	6,825	0,000	(1-2)
Kararı kendileri verir ⁽²⁾	110	195,66±46,14			(1-3)	59	62,61±29,16			(1-4)
Merak etmezler ⁽³⁾	15	192,85±36,92			(1-4)	78	53,23±22,33			
Diğer (konuşmazlar, küserler) ⁽⁴⁾	5	190,82±33,94				91	57,73±20,11			

*ANOVA

Arkadaş tutumu ile Saldırganlık Ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında arkadaş tutumu saygı duyar ile kararı kendileri verir, saygı duyar ile diğer (konuşmazlar, küserler), saygı duyar ile merak etmezler arasında fark önemli bulunurken ($p<0,05$), geri kalan arkadaş tutumu grupları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur.

Öğrencilerin arkadaş tutumu ile Akran Baskısı ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında arkadaş tutumu saygı duyar ile kararı kendileri verir, saygı duyar ile diğer arasındaki fark önemli bulunurken ($p<0,05$), geri kalan arkadaş tutumu grupları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur.

Tablo 12. Öğrencilerin Sigara İçme Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Sigara İçme Durumu	n	X±SS	t	p	n	X±SS	t	p
Evet	136	209,50±209,50	9,27	0,000	136	69,38±69,38	10,088	0,000
Hayır	857	178,46±178,46			857	50,13±50,13		

*İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi

Tabloya bakıldığında sigara içen öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalaması 209,50±209,50, Akran Baskısı Ölçeği puan ortalaması 69,38±69,38 iken sigara içmeyen öğrencilerin Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçek puan ortalamaları daha düşüktür (178,46±178,46-50,13±50,13). Puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli (p<0,05) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin Sigara İçme Sıklıklarına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği					
Sigara İçme Sıklığı	n	X±SS	F	p	LSD	n	X±SS	F	p	LSD
İçmiyor ⁽¹⁾	859	178,43±33,64	27,283	0,000	(1-2)	859	50,11±17,56	32,173	0,000	(1-2)
Günde 1 adet ⁽²⁾	24	200,45±41,01			(1-3)	24	61,33±27,00			(1-3)
Günde 2-10 adet ⁽³⁾	68	203,20±46,20			(1-4)	68	65,48±32,38			(1-4)
Günde 11-19 adet ⁽⁴⁾	17	212,17±53,79			(1-5)	17	77,05±35,33			(1-5)
Günde 20 adet ve üzeri ⁽⁵⁾	25	237,20±56,24				25	84,40±41,55			

*ANOVA

Tabloda sigara içme sıklıklarına göre öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği ve Akran Baskısı Ölçeği puanları verilmiştir.

Sigara içme sıklığı ile Saldırganlık Ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında sigara içme sıklığı içmiyor ile günde 1 adet, içmiyor ile günde 2-10

adet, içmiyor ile günde 11-19 adet, içmiyor ile günde 20 adet ve üzeri arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Sigara içme sıklığı ile Akran Baskısı Ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikiyeşerli karşılaştırıldığında sigara içme sıklığı içmiyor ile günde 1 adet, içmiyor ile günde 2-10 adet, içmiyor ile günde 11-19 adet, içmiyor ile günde 20 adet ve üzeri arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 14. Öğrencilerin Anne Yaşına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Anne Yaşı	n	X±SS	F	p	n	X±SS	F	p
35-40 Yaş	603	183,47±39,33	1,813	0,124	603	53,56±22,81	0,754	0,556
41-45 Yaş	240	179,15±36,80			240	50,69±19,84		
46-50 Yaş	119	181,94±32,02			119	52,97±20,57		
51-55 Yaş	31	183,87±34,59			31	52,80±16,49		

*ANOVA

Anne yaşı 35-40 olan öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği puan ortalaması 53,56±22,81 olduğu, Saldırganlık Ölçeği puan ortalamasının ise 183,47±39,33 ve 51-55 yaş da 183,87±34,59 olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin anne yaşlarına göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 15. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Akran Baskısı Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Anne Eğitim	n	X±SS	F	p	n	X±SS	F	p
OYD	39	182,23±38,67	0,881	0,508	39	54,51±16,76	0,500	0,809
Okur-yazar	41	184,05±42,38			41	54,27±23,50		
İlkokul	355	182,49±39,21			355	52,30±22,56		
Ortaokul	200	179,77±36,67			200	52,03±20,51		
Lise	245	186,06±36,45			245	53,95±22,27		
Üniversite	103	179,75±35,81			103	51,17±20,32		
Lisansüstü	10	197,10±38,45			10	59,20±25,95		

*ANOVA

Annesi okuryazar olmayan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği puan ortalaması 182,23±38,67, Akran Baskısı Ölçeği puan ortalaması 54,51±16,76 iken eğitim düzeyi lisansüstü olan annelerin Akran Baskısı Ölçeği puan ortalamaları 59,20±25,95 ve Saldırganlık Ölçeği puan ortalamalarının 197,10±38,45 yüksek olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça puan ortalaması artıyor olmasına rağmen farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Tablo 16. Öğrencilerin Baba Yaşına Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Baba Yaşı	n	X±SS	F	p	n	X±SS	F	p
35-40 yaş	283	187,55±39,75	1,851	0,117	283	54,40±23,34	1,001	0,406
41-45 yaş	366	180,12±35,35			366	51,11±20,26		
46-50 yaş	232	181,53±40,37			232	53,37±23,70		
51-55 yaş	88	182,60±32,22			88	52,63±18,43		
56-60 yaş	24	175,40±35,91			24	54,63±17,43		

*ANOVA

Baba yaşı 35-40 olan öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği ve Akran Baskısı Ölçeği puan ortalamasının diğer yaşlara göre daha yüksek olduğu (187,55±39,75-54,40±23,34) belirlenmiştir.

Tablo 17. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Saldırganlık Ölçeği					Akran Baskısı Ölçeği			
Baba Eğitim	n	X±SS	F	p	n	X±SS	F	p
OYD	39	171,57±41,31	0,881	0,508	7	55,00±24,01	0,500	0,809
Okur-yazar	41	189,46±38,84			19	58,92±21,90		
İlkokul	355	183,53±41,42			190	52,70±23,69		
Ortaokul	200	187,88±39,96			161	55,35±23,42		
Lise	245	182,20±35,92			329	52,61±20,74		
Üniversite	103	178,10±35,99			243	50,53±20,43		
Lisansüstü	10	188,86±33,50			44	55,45±20,48		

*ANOVA

Baba eğitim durumu okur-yazar olan öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği puan ortalamasının 58,92±21,90 olduğu Saldırganlık Ölçeği puan ortalamasının ise 189,46±38,84 olduğu görülmektedir. Ölçek puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Tablo 18. Öğrencilerin Aile Tipine Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Akran Baskısı Ölçeği						Saldırganlık Ölçeği			
Aile Tipi	n	X±SS	F	p	LSD	n	X±SS	F	p
Çekirdek ⁽¹⁾	851	52,11±20,30	0,417	0,047	(2-5)	851	182,13±36,54	0,971	0,423
Geniş aile ⁽²⁾	110	55,65±28,61				110	183,99±43,81		
Tek ebeveyn ⁽³⁾	15	55,46±28,35				15	187,53±50,04		
Akraba yanı ⁽⁴⁾	5	53,80±6,97				5	201,20±31,77		
Diğer (parçalanmış) ⁽⁵⁾	12	68,91±32,08				12	198,58±49,49		

*ANOVA

Tabloda öğrencilerin içinde yaşadığı aile tipine göre ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında Akran Baskısı Ölçeği puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında çekirdek aile ile diğer aile tipleri (parçalanmış) arasındaki fark önemli bulunurken ($p<0,05$), diğer aile tiplerinde farkın önemli olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 19. Öğrencilerin Ailenin Tutumuna Göre Saldırganlık ve Akran Baskısı Ölçeklerinin Puan Ortalamaları (n=993)

Akran Baskısı Ölçeği					Saldırganlık Ölçeği					
AileTutumu	n	X±SS	F	p	LSD	n	X±SS	F	p	LSD
Demokratik Tutum ⁽¹⁾	309	48,21± 19,19	4,99	0,000	(1-2)	309	173,14±35,20	8,425	0,000*	(1-2)
Otoriter Tutum ⁽²⁾	214	57,63±24,36			(1-3)	214	194,36±40,29			(1-3)
Tutarsız Tutum ⁽³⁾	20	63,45±27,30			(1-4)	20	202,30±39,09			(1-4)
Koruyucu Tutum ⁽⁴⁾	328	52,63±19,90			328	182,32±35,14				
İlgisiz Tutum ⁽⁵⁾	18	54,88±21,34			18	194,50±37,38				
Mükemmeliyetçi Tutum ⁽⁶⁾	68	54,30±26,63			68	179,89±44,11				
Gevşek Tutum ⁽⁷⁾	36	57,30±20,25			36	187,80±30,33				

*ANOVA

Aile tutumları ile Akran Baskısı ölçeği puan ortalamaları ikiyeşerli karşılaştırıldığında demokratik tutum ile otoriter tutum, demokratik tutum ile tutarsız tutum arasındaki fark önemli bulunurken ($p<0,05$), diğer aile tutumları arasındaki farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir. ($p>0,05$).

Aile tutumları ile Saldırganlık Ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikiyeşerli karşılaştırıldığında demokratik tutum ile otoriter tutum, demokratik tutum ile tutarsız tutum, demokratik tutum ile koruyucu tutum arasındaki fark önemli bulunurken ($p<0,05$), diğer aile tutumları arasındaki farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 20. Akran Baskısı İle Saldırganlık Arasındaki İlişki

		Akran Baskısı	Saldırganlık
Akran Baskısı	r	1	0,798 ^{**}
	p		0,000
Saldırganlık	r	0,798 ^{**}	1
	p	0,000	

Tablo 20’de görüldüğü gibi Akran Baskısı ile saldırganlık arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki olduğu ve buna göre Akran Baskısı Ölçek puanı arttığında, Saldırganlık Ölçek puanı da artmaktadır. Akran baskısı ile Saldırganlık arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu da belirlenmiştir ($p<0,05$) ($p=0,000$).

Tablo 21. Akran Baskısının Saldırganlık Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesine Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Saldırganlık	R ²	Düzeltilmiş R ²	F	Anlamlılık F	Sabit Katsayı	Beta	t değeri	P değeri
Akran Baskısı	0,637	0,627	1741,372	0,000	1,093	0,798	41,730	0,000

Bağımsız Değişken: **Akran Baskısı**

Bağımlı Değişken: **Saldırganlık**

Analize başlanmadan regresyon analizinin varsayımlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmıştır. İlk olarak akran baskısı ile saldırganlık arasında ilişki incelenmiş ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu görülmüştür. Analizlerde otokorelasyon durumunu tespit etmek için Durbin-Watson test istatistiği kullanılmıştır. Analiz sonucunda Durbin-Watson değerinin 1,888 olarak bulunduğu bu değer de 2'ye yakın olduğu için otokorelasyonun bulunmadığı tespit edilmiştir. Hata terimlerinin ise normal P-P Plot diyogolinde yer alan doğru üzerinde olduğu ve normale yakın dağıldığı görülmüştür. Bu bilgiler ışığında aşağıda yorumlanan modelin saldırganlık için kullanılması istatistiksel olarak anlamlıdır. Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde: Akran baskısının saldırganlığı %62,7 oranında açıkladığı ve saldırganlık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

5.TARTIŞMA

5.1. Öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Bireysel Özelliklere (Bazı Değişkenlere) Göre Tartışılması

Çalışmamızda lise öğrencilerinin yaşlarına göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo-4).Yaş gruplarının birbirine çok yakın olması ve bu dönemin getirdiği özellikler ve arkadaş ilişkilerinin önemi gösterilebilir. Bundan yola çıkılarak, yaşın saldırganlık konusunda henüz fark yaratmadığı düşünülebilir. (Eron,1987; Duncan,1999; Gümüş,2000; Ağlamaz,2006; Durak,2006; Çakıroğlu,2007)

Tuzgöl (2000), Demirhan (2001) ve Dilekmen ve Ark.(2012) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmalarda yaş farkı ve sınıf düzeyi ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ancak Güner (1995), 14–17 yaş aralığındaki ergenleri incelediği araştırmasında 16 yaş grubunun daha saldırgan olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan farklı çalışmalarda da yaş grupları ile ilgili olarak yaş arttıkça saldırganlık düzeyinin arttığı saptanmıştır.(Tuzgöl,2000; Demirhan,2001;Koçöz, 2011; Dilekman ve Ark.,2012).

Öğrencilerin cinsiyetine göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Cinsiyetler kendi aralarında karşılaştırıldığında erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kız öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo-5).

Dünyada hemen hemen bütün kültürlerde yapılan araştırmalarda cinsiyet faktörüne değinilmiş ve cinsiyet ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalarda genellikle cinsiyete göre saldırganlık düzeyinin değiştiği ve erkeklerin saldırganlık düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur (Berkovitz,1993; Aktaş ve Güvenç,2006; Şahan,2007; Kabak,2009; Kılıç ve Murat,2011; Arslan Şahin,2011; Yavuzer ve Karataş,2012; Kaplan ve Aksel,2013; Çolakoğlu,2014).

Cinsiyet açısından bu farklılıkların oluşmasında kültürel ve bölgesel olarak ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumundaki farklılıkların etkili olduğu düşünülebilir. Geleneksel olarak ülkemizdeki ailelerin çocuk yetiştirmelerindeki tutumlarına

bakıldığında, erkek çocukların saldırganlıkla ilgili davranışlarını pekiştirdiklerini bunun tam tersi olarak kız çocukların saldırganlık içeren davranışlarını ise daha çok bastırmaya çalıştıkları söylenilebilir. Toplumun bir davranışı değerlendirirken cinsiyeti göz önüne alarak onayladığını, özellikle erkeklerdeki saldırgan davranışın kadınlarda gözlenen saldırganlığa oranla daha fazla onaylanır olduğu ifade edilebilir. Aileler erkek çocuklarının yaptıkları saldırganlık davranışlarına pek ses çıkarmazken, kızların bu tarz davranışlarını cezalandırabilmektedirler (Eron,1987;Yılmaz,2008; Eroğlu, 2009; Kartal, 2009;).

Çalışmamızda lise öğrencilerinin okul başarısı ile saldırganlık ölçeğinden alınan puan ortalamaları karşılaştırıldığında okul başarısı düzeyi düştükçe (düşük, çok düşük) saldırganlık puanlarının arttığı belirlenmiştir (Tablo-6).

Araştırma bulgularımız literatüre paralel bir yapı sergilemektedir. Yapılan araştırmalarda okul başarısı düştükçe saldırganlık düzeyinin yükseleceği ya da okul başarısı düşük olan öğrencilerin saldırganlığa daha sık başvurdukları seklindedir. Feshbach ve Price (1984) saldırganlık davranışı ile akademik başarı arasında ilişki olduğunu belirtmişlerdir (Kaya ve Ark,2012). Hakbilen (1984), ilkökul çocuklarının okul başarısı ile saldırganlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve okul başarısı düştükçe çocukların saldırganlıklarının arttığını belirtmiştir (Kılınç ve Murat,2011). Yavuzer (1997) araştırmasında, kendini açma düzeyi ve başarı düzeyi düşük öğrencilerin saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Buna neden olarak akademik becerilerin problemler ve engellemeler karşısında daha akılcı çözümler üretmeyi kolaylaştırabilmesi, başarı düzeyi yüksek öğrencilerin kendine güven ve kendini ifade konusunda daha rahat olması, başarının arkadaş çevresinde aranan ve kabul gören bir kişi olmakta etken olması ve bu sebeplerin sağlıklı sosyal ilişkileri için bir zemin oluşturması gösterilebilir (Aral ve Ark.,2004; Şahan,2007).

Öğrencilerin sınıf tekrarı durumuna göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Gruplar karşılaştırıldığında sınıf tekrarı olan öğrencilerin puan ortalamalarının sınıf tekrarı olmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo-7).

Literatürde sınıf tekrarı düzeyine göre saldırgan davranışları inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmakla birlikte yapılan araştırmalarda lise öğrencilerinin başarı

düzeyleri düştükçe saldırganlık puanlarının arttığı, ancak başarı düzeyinin saldırganlığın artmasında tek etken olmadığı yönündedir (Ağlamaz,2006; Sezer,2007;Donat Bacıoğlu ve Özdemir,2012;Karataş,2012). Öğrencilerin sağlık sorununa göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Gruplar karşılaştırıldığında sağlık sorunu olan öğrencilerin puan ortalamaları sağlık sorunu olmayan öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo-8).

Kronik hastalık çocuğun ve ailenin bir takım olumsuzluklar yaşamasına neden olan bir kriz durumudur. Kronik hastalık aile yaşamını maddi, sosyal, duygusal, davranışsal, bilişsel yönlerden etkiler. Çocuğun kronik hastalığı, çocuğun ve ailenin sağlıklı şekilde sosyalleşme olasılığını azaltabilir. Kronik hastalığı olan çocuklar sıklıkla çevrede korku ve kaygı yaşanmasına neden olurlar ve çevrelerindeki kişilerin önyargılı yorumları ve acıma duyguları ile karşılaşabilirler (Taşçı Eser ve Ark,2012). Bu durum da çocukların saldırgan davranışlar göstermesine neden olabilir.

Okul dönemi çocuğunda farklı olarak nitelendirilecek herhangi bir fiziksel yetersizlik onun bir gruba ait olma duygularını etkileyebilir. Kronik hastalığı olan çocukların çoğu sosyal ilişkilerden uzak durarak, hastalığa bağlı yetersizliklerini ya da bu farklılıkları ile başetmeye çalışmaktadırlar. Bunun sonucunda çocuk, benlik saygısının normal gelişimi için gerekli olan deneyimlerden yoksun kalabilir. Onlar kendilerini gruptan çektikçe gruba ait olma duyguları azalarak, yalnızlık ve izolasyon duyguları yoğunluk kazanmaktadır (Gül ve Güneş, 2009; Taşçı Eser ve Ark., 2012).

Çalışmamızda öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Gruplar karşılaştırıldığında arkadaşlık ilişkisi olumsuz olan öğrencilerin puan ortalamaları arkadaşlık ilişkileri olumlu olan öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo-9).

Yapılan birçok çalışmada olumsuz arkadaş ilişkilerinin öğrencilerde saldırgan davranışlara neden olduğu belirlenmiştir (Yavuzer,1993). Son çocukluk döneminde, akranlarla arkadaşlıklar oldukça anlamlı hale gelir. Bir çocuğun hayatında arkadaşlığın farklı misyonlar üstlendiği görülür: dostluk, duyguları paylaşmak ve zor durumlarda destek sağlamak. Çocuklar yaşıt arkadaşlardan oluşan destekleyici bir gruba uyum

sağlamak ve ait olmak isterler. Kolektif oyun faaliyetinin, çocuğu bencillikten kurtarması, işbirliğini geliştirmesi ve insanların birbirlerine gereksinimleri olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır. Bu nedenlerle bir gruba ait olan, arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler kuran çocukların saldırgan davranış göstermeyeceği düşünülmektedir (Yavuzer 1993; Eroğlu,2009) .

Öğrencilerin, sosyal kültürel faaliyetlere katılım durumuna göre saldırganlık düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara bakıldığında, sosyal kültürel faaliyetlere katılım durumuna göre saldırganlık düzeyine ilişkin en yüksek ortalamanın sosyal kültürel faaliyetlere katılım durumu ilgisiz olan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla sosyal kültürel faaliyetlere katılım durumunu aktif olan öğrenciler ve sosyal kültürel faaliyetlere katılım durumunu izleyici olan öğrenciler izlemektedir (Tablo-10).

Gümüş (2000), boş zamanlarını değerlendirme alışkanlığının saldırganlık puanları üzerindeki etkilerini anlamlı bulmuştur. Boş zamanlarda spor yapan, bilardo salonu, kahvehane, kafe gibi mekânlara giden öğrencilerin saldırganlık düzeyleri, boş zamanlarında ders çalışan, evde televizyon seyreden öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Bunun nedeni olarak okullarda yürütülen sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin istenilen yeterlilikte olmaması gösterilebilir. Okullardaki kulüp ve kol çalışması altında yürütülen çalışmaların kalitesinin ve içeriğinin yeterli olmadığını düşündürebilir (Yavuz, 2007; Kılınç ve Murat,2011).

Öğrencilerin okuldaki arkadaş tutumuna göre saldırganlık düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular incelendiğinde; okuldaki arkadaş grubu kararları kendileri verici, merak etmeyen ve konuşmayıp küsen tutumlar sergileyen öğrencilerin saldırganlık puan ortalamasının, arkadaş ilişkileri olumlu olan (saygı duyan) öğrencilerin saldırganlık puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 11). Yapılan bir araştırmada De Rosier ve arkadaşları (1994) çocukların saldırgan davranışlarının oluşmasında grubun etkisini araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, çocukların arkadaşlarından olumsuz etkilenme, yüksek memnuniyetsizlik, kararları kendileri verememeleri, düşük grup uyumu ve rekabet sonucu saldırganlık davranışlarına yöneldiği belirlemişlerdir(Şahan, 2007; Kaplan ve Aksel,2013).

Çalışmamızda sigara içme sıklığı ile saldırganlık ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında fark anlamlı bulunurken (Tablo-13), farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, sigara içme sıklığı arttıkça saldırgan davranışların da arttığı tespit edilmiştir. Karahan ve Koç (2005)üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada sigara kullanımı ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Bu durumda arkadaş çevresinin ergenler üzerinde pek çok olumlu etkisi olduğu gibi olumsuz etkisinin olduğu da bilinmektedir. Olumsuz arkadaş çevresi özellikle baskı yoluyla ergenin saldırgan davranışlar göstermesine neden olmaktadır (Kıran-Esen, 2003).

Çalışmamızda anne eğitim durumuna göre öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Eğitim düzeyi lisansüstü olan anneye sahip öğrencilerin akran baskısı ölçek puan ortalamaları yüksek olmasına rağmen farklılık anlamlı bulunmamıştır (Tablo-15). Literatür tarandığında konuyla ilgili sınırlı sayıda kaynağa rastlanmıştır. Çalışma bulgularımızdan farklı olarak Fray ve Mark (1987) eğitim seviyesi düşük anne ve babaların çocukları ile sağlıklı ilişki kuramadıkları, dolayısı ile saldırgan ya da çekingen bireyler yetiştirdiklerini vurgulamaktadır (Ağlamaz,2009). Köknel (1996)'in araştırma ve gözlemlerinde eğitim düzeyi düşük annelerin gelenek ve göreneklere çok fazla bağlı kalarak geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerini kullandıkları belirlenerek otoriter tutumla yetiştirilen çocuklarda daha fazla saldırgan davranışlar görülebileceği ortaya konulmuştur (Buss,1961;Gürsoy,2000; Yavuz,2007; Ağlamaz, 2009).

Çalışmamızda öğrencilerin anne yaş ve baba yaş durumuna göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir (Tablo 14-16).

Bu çalışmada, baba eğitim düzeyinin saldırganlık düzeyi puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı görülmektedir (Tablo-17). Aral, Ayhan, Türkmenler ve Akbıyık (2004) tarafından ilköğretim okullarının sekizinci sınıfına devam eden çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi ve saldırganlık eğilimlerinde bazı değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek amacıyla yapılan araştırmada cinsiyet, anne-baba öğrenim düzeyi, arkadaşlarına sinirlendiğinde

verdiği tepki durumunun çocukların saldırganlığının bazı alt boyutlarında anlamlı farklılıklar yarattığı belirlenmiştir (Ağlamaz,2006;Avcı,2006; Yavuz,2007;).

Öğrencilerin aile tipine göre saldırganlık puanları karşılaştırıldığında farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$) (Tablo-18). Ülkemizde yapılan araştırmalarda bu konuda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Başar, (1996) üvey ebeveyne sahip olan ve olmayan çocukların saldırganlık düzeyleri arasında farklar bulmuştur. Üvey ebeveyne sahip olan çocukların olmayanlara oranla saldırganlık eğilimi puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Masalcı (2001), annenin öz veya üvey olması ile çocuktaki saldırganlık davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamışken, babanın öz ya da üvey olması ile saldırgan davranış arasında ilişkiyi anlamlı bulmuştur. Babaları öz olanların saldırganlık puanları, babaları üvey olanların puanlarına göre daha yüksek çıkmıştır. Gümüş (2000), çalışmasında parçalanmış ailelerden gelen öğrencilerin daha saldırgan olduğunu bulmuştur. Yavuzer (1993), parçalanmış ya da eksik aileden gelen çocuklarda hırçınlık ve saldırganlık davranışlarının gözlemlendiği, ülkemizdeki suçlu gençlerin % 22'sinin bu tip ailelerden geldiğini vurgulamıştır (Yavuzer,1993; Avcı,2007;Karahan ve Ark.2009).

Aile tutumları ile saldırganlık ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında demokratik tutum ile otoriter tutum, demokratik tutum ile tutarsız tutum, demokratik tutum ile koruyucu tutum arasındaki fark anlamlı bulunurken ($p<0,05$), diğer aile tutumları grupları arasındaki farkın anlamsız olduğu belirlenmiştir (Tablo-19).

Çalışmamızda anne-baba tutumlarının (reddedici, tutarsız, ilgisiz, mükemmeliyetçi, gevşek, demokratik, koruyucu, otoriter) çocukların davranışlarını etkilediği ve hatta kalıcı etkiler bıraktığı düşüncesiyle hareket edilmiştir. Aile yüz yüze ilişkilerin en güçlü ve en yoğun olduğu birincil bir gruptur. Bu nedenle ailedeki disiplin anlayışı ve anne baba tutumlarının, çocukların toplumsal, ruhsal ve özellikle de duygusal gelişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Demokratik tutumu benimseyen anne-babalar, kendilerini ebeveyn çocuk ilişkilerinde anlayışlı görmekte, çocuklarının duygularını rahatça ifade etmelerine olanak tanımakta, deneme yanılma yoluyla birçok şeyi öğrenmelerine fırsat vermektedirler. Bu ailelerden gelen ergenlerin daha kararlı, başarılı ve bağımsız hareket ettikleri bilinmektedir. Bu nedenlerle de demokratik tutuma

sahip anne babaların çocuklarının saldırganlık düzeylerinin düşük olması beklenmektedir (Armağan, 2004; Tuzgöl,1998; Mutluoğlu, 2010; Bolat Karataş).

Koruyucu tutum sergileyen anne babalar çocuğa gereğinden fazla özen gösterir ve onu denetim altında tutarlar hatta anne çocuğun kalkanı gibidir (Kaplan ve Aksel, 2013). Her durumda çocuklarının yanında olmaya çalışarak ve hatta her sorumluluğu onlar adına yaparak bağımlı çocuklar yetiştirmektedirler. Otoriter tutum sergileyen anne babalar ilişkilerinde katı, kısıtlayıcı ve denetleyici olmaktadır. Çocuğun kendi kendini yönetebileceği, kendisi hakkında bazı kararlar alabileceğini kabul etmezler, her türlü kararı kendileri alırlar. Karşıdaki kişilerin kendi istekleri doğrultusunda davranmalarını, kendilerine duyarlı olmalarını istemektedirler. Aile ortamında anne baba tutumu ve davranışları sert ve daha çok cezalandırıcı şekilde ise çocuk öfkesini saldırgan davranışlarda bulunarak boşaltabilmektedir. Reddedici tutum gösteren anne babalar bir anlamda çocuğun bedensel ve ruhsal gereksinimlerini karşılamayı aksatmaktadır. İlişkilerinde ihmalkar ve duyarsız olacaklarından bu ebeveyn tutumuna sahip çocukların saldırganlık düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde aile tutumu demokratik olan öğrencilerin, aile tutumu otoriter, tutarsız koruyucu olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Tutarsız, otoriter ve koruyucu aile tutumu olan öğrencilerin saldırgan davranışlarda bulunduğu belirlenmiştir (Tuzgöl,1998;Erkan,2002; Petras,2004;Sayiner ve Ark.,2005; Bolat Karataş,2005; Sarıtaş,2006).

Araştırma sonucunda, elde edilen bu bulgunun diğer benzer araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği görülmüştür. Baumrind (1966), hoşgörülü, otoriter ve buyurucu ebeveyn tutumları üzerine yaptığı çalışmada bu farklı tutumların çocukların davranışları üzerinde kalıcı etkiler bıraktığı bulgusuna ulaşmıştır (Öztürk,2008). Uluğtekin (1976) 9-11 yaş grubundaki 200 çocuk ve onların anne- babaları üzerinde bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın amacı anne-babaların tutumu ile çocukların saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Sonuçta annelerin çocuklarını reddediciliği arttıkça çocukların saldırgan davranışlarının arttığı bulgusuna ulaşmıştır (Yıldız ve Erci,2011). Başka bir çalışmada Karabıyık (2003) anne-baba tutumunun (otoriter, demokratik, ilgisiz ve koruyucu) üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyinde farklılaşmalara neden olduğunu bulmuştur. Anne baba tutumunu otoriter olarak algılayanların saldırganlık düzeylerinin demokratik ve koruyucu olarak

algılayanlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Doğan (2001), otoriter-baskıcı aile ortamında yetişen ergenin saldırgan davranışlarda daha fazla bulunduğunu ortaya koymuştur (Cüceloğlu,1994,2003;Yıldız ve Erci,2011).

Elde edilen bu bulgular ışığında ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin akran baskısı arttıkça saldırgan davranış gösterme düzeyinin arttığı görülmektedir. yaptığımız çalışma sonucunda akran baskısı ile saldırganlık arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir (Tablo-20) Akran baskısına bakıldığında okullarda ergenlik dönemi içinde yer alan bireylerin akranlarından etkilenmemesi düşünülemez. Akranları tarafından kabul görmek ve kendi benlik yapıları oluşturma çabası içinde olan ergenler akranlarının isteği ile zaman zaman kendi istekleri dışında davranışlar sergileyebilir. Bu davranışlardan biride saldırganlık olabilir.

5.2. Öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği Puanlarının Bireysel Özelliklere (Bazı Değişkenlere) Göre Tartışılması

Öğrencilerin Akran Baskısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları $52,68 \pm 21,65$ olarak, Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamaları ise $129,82 \pm 24,118$ olarak belirlenmiştir. Akran baskısı ile Saldırganlık arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişki vardır (Tablo 20). Kişisel, sosyal, akademik ve mesleki gelişim açısından kritik ve riskli bir dönem olan ergenlik (Allen, 1998), aynı evreyi yaşayan akranların bir araya gelip birbirlerini destekleyip etkiledikleri bir dönemdir. Bunun doğal uzantısı olarak, akran baskısının da en yoğun olduğu bir evredir (Santor ve diğr., 2000). Ergen, kendisini en iyi anladığını düşündüğü akranlarının onay ve desteğini devam ettirmek için saldırganlık gibi istenmeyen davranışlar içine girebilmektedir. Gündüz ve Çelikkaleli'nin çalışmalarında (2009) erkek ergenlerle ilgili elde edilen bulgulara bakıldığında ise, saldırganlık puanları ile akran baskısı puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Saldırganlığın temelini davranışlarda ortaya çıkan değişimler ve ailesel etkilerin yanı sıra çocuğun yaşamında yaşa bağlı olarak giderek önem kazanan akranlar oluşturabilir. Akran etkileri okul ortamında saldırganlığın oluşmasına zemin hazırlar (Şahan,2007; Akgül ve Ark.2016).

Çalışmamızda öğrencilerin yaşı arttıkça Akran Baskısı Ölçek puan ortalamalarının da arttığı belirlenmiş fakat farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı

görülmüştür (Tablo 4).Literatürde öğrencilerin yaşlarına göre Akran Baskısı düzeyini inceleyen sınırlı sayıda yapılan çalışmada, yaş arttıkça Akran Baskısı düzeyinin arttığı, yaş düştükçe Akran Baskısı düzeyinin düştüğü belirlenmiştir (Kıran Esen,2002;Akgül ve Ark,2016). Bu durum bizim çalışmamızın sonuçlarıyla uyumlu değildir. Bunun sebebinin çalışılan örneklem grubunun büyüklüğünün ve sosyo-demografik özelliklerinin farklı olmasından kaynaklanabileceği düşünülebilir (Kapıkıran ve Fiyakalı,2005; Çiğdemoğlu,2006).

Cinsiyetlerine göre öğrencilerin Akran Baskısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kız öğrencilerin aldıkları puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 5).

Erkek öğrencilerin dışarıdan ve arkadaş çevresinden etkilenmeleri kız öğrencilere göre daha fazla gerçekleşmektedir. Bu bulgu May ve arkadaşları (1996) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Pearl, Bryan ve Herzong (1990), Santor ve arkadaşları (2000)erkeklerin akran baskısını kızlara göre daha fazla yaşadıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin akran baskısını kızlara göre daha fazla yaşadıklarını belirleyen bir diğer araştırma da Woods ve arkadaşları (2004) tarafından yapılmıştır (Kapıkıran ve Fiyakalı, 2006). Kapıkıran ve Fiyakalı (2006) da gerçekleştirdiği çalışmada akran baskısına maruz kalan öğrencilerin daha çok erkek öğrenciler olduğu bulunmuştur. Kumpulainen (1998) tarafından belirtilen bulguda çalışmamızı desteklemektedir. Erkeklerin olumsuz davranışlar sergileyen arkadaşlar bulma riski kızlara göre daha yüksektir (Kıran Esen,2002). Çiğdemoğlu (2006) tarafından farklı lise türlerindeki öğrencilerin akran baskısı düzeylerinin de belirlendiği çalışmada genel lisede okuyan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre akran baskısına daha fazla uğradıkları bulgusunun çalışmamızı desteklemektedir(Yıldırım,2007; Özcan ve Ark.2005; Arslan ve Savaşer, 2009; Coşkun ve Kurnaz,2009).

Türk kültüründe erkeklerin cinsiyet rolleri kızlara göre daha dışa yöneliktir. Diğer insanlarla ilişki ve iletişim kurmaları yetiştiriliş tarzı itibariyle toplum tarafından desteklenmektedir. Kızlarda ise bu durum biraz daha farklı olup daha içe yönelik olarak yetiştirilir. Bu durum nedeniyle erkeklerin akran baskısını kızlara göre daha fazla yaşadıkları düşünülebilir. Toplumumuzda kızlar genellikle pasif ve empatik değerlerle sosyalleştirilirken erkekler ise baskın olma, güç kullanma,saldırgan davranma gibi

öğelerle toplumsallaştırılmaktadır (Kıran Esen,2003; Pekel Uludağlı,2005, Çetinkaya ve Ark.,2009).

Çalışmamızda okul başarısına göre öğrencilerin akran baskısı puanları karşılaştırıldığında farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Akran baskısı ölçeğindeki farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, akran baskısı ve okul başarısı değişkeni ortalamaları incelendiğinde, okul başarısı çok düşük olan öğrencilerin akran baskısı yaşama durumu daha yüksek bulunmuştur. (Tablo-6).Yapılan araştırmalarda ergenlerin akran baskısı düzeyleri ve okul başarıları arasında negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir yani ergenlerin yaşadığı akran baskısı arttıkça okul başarıları düşmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç daha önce bu konuda yapılmış araştırma sonuçlarına benzemektedir (Kıran 2003; Pekel Uludağlı,2005; Torun,2007, Polat Külcü,2015).

Yaptığımız çalışmada lise öğrencilerinin sınıf tekrarı durumuna göre akran baskısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında sınıf tekrarı olan öğrencilerin puan ortalamaları sınıf tekrarı olmayan öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo-7). Yapılan birkaç araştırmada çalışmamız bulgularına paralel olarak sene kaybı olan öğrencilerin, sene kaybı olmayan öğrencilerden yüksek puan aldığı ve istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Sınıf tekrarı olan öğrencilerin; akademik başarısı düşük, derslere ilgisi az ve olumsuz alışkanlıkları bulunan arkadaşlara sahip olması öğrencinin okuldan ve derslerden uzaklaşmasına ve dolayısıyla da akran baskısına maruz kalmasına sebep olmaktadır. Arkadaş grupları tarafından onaylanmanın ön plana çıktığı ergenlik döneminde, bireysel kararlar akran grupların etkisine oldukça açıktır. Dolayısıyla okuldan ve derslerden uzaklaşmış bir akran grubunda yer alan öğrencilerin bu olumsuz etkilere karşı durabilmesi zordur (Kıran,2003;Köse,2015; Polat Külcü,2015).

Çalışmamızda öğrencilerin sağlık sorununa göre akran baskısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Gruplar karşılaştırıldığında sağlık sorunu olan öğrencilerin puan ortalamaları sağlık sorunu olmayan öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo-8). Bu duruma akran baskısı yaşayan öğrencilerin ruhsal (iyi uyuyamama, mide ve baş ağrılarından yakınma, yalnızlık hissi vb.),akademik (okuldan kaçma, ders

başarısında düşüş vb) ve sosyal (yalnızlık, arkadaşlık kurma ve sürdürmekte güçlük vb) sorunlar yaşaması neden olabilir. Literatürde sağlık sorunu ve akran baskısını araştıran sınırlı sayıda çalışma bulunmakla birlikte lise öğrencileriyle yapılan birkaç çalışmada sağlık ve sosyal sorunları olan öğrencilerin zorba davranış puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Aktuğ ve Kıran Esen,2006;Gündüz ve Çelikkaleli,2009). Akgül Gündoğdu ve Ark.(2016) hasta olan öğrenciler üzerinde akran baskısının daha fazla olduğunu ve bundan yaşam kalitelerinin etkilendiğini belirlemiştir.

Çalışmamızda sigara içme durumu ve sıklığı ile akran baskısı ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında fark anlamlı bulunurken (Tablo 12,13), farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, sigara içme sıklığı miktarı arttıkça akran baskısının arttığı tespit edilmiştir. Bu duruma ergenlik döneminde yoğunlaşan ait olma, kabul görme gibi bazı ihtiyaçlardan dolayı gencin tamamen akran grubunun kontrolüne girmesinin neden olabileceği gibi akran grubu etkinliklerinde akranların bir davranışı yapması için bireye ısrar etmesi ve onu cesaretlendirmesi de neden olabilir. Çalışmamız bulgularına paralel olarak Esen'in 2002 yılında yaptığı "Akran baskısı düzeyi farklı olan öğrencilerin risk alma, sigara içme davranışı ve okul başarılarının incelenmesi" çalışmasında öğrencilerin yaşadıkları akran baskısı ile risk alma davranışları arasında anlamlı ve yüksek düzeyde ilişki olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda erişkinlerin %80'inin sigara içmeye 18 yaşından önce başladıkları bildirilmiştir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda öğrencilerin sigaraya başlama yaşının 13-14 yaşlar arasında olduğu, öğrencilerin büyük çoğunluğunun sigaranın sağlığa zararlarının bilmelerine ve bırakmayı denemelerine karşın ancak %4-6'sının tamamen bırakabildiği saptanmıştır (Kıran,2002;Kapıkıran ve Fiyakalı,2005).Bu sonuç için olası nedenler arasında öğrencilerin sigaranın sağlık için zararlı etkilerine aldırılmaması ve sigaranın kendisi için risk taşıdığına inanmaması, toplumda yer edinebilme, bağımsızlık ve cinsel kimliği kazanma arzusu, üstünlük gösterisi, merak, akran baskısı olduğu düşünülebilir.

Öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine göre akran baskısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında arkadaşlık ilişkisi olumsuz olan öğrencilerin akran baskısının fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo-9). Yapılan araştırmalara göre akran etkileşimi kızları olumlu etkilemekte ancak erkekler olumsuz arkadaş baskısına karşı daha az direnebilmekte ve daha fazla riskli davranışlarda bulunma eğilimleri

olmaktadır. Nitekim olumsuz akran baskısı yaşayan öğrencilerin riskli ve okul düzenini bozucu davranışlar sergilemesi, baskıya maruz kalmayan öğrencilere göre daha fazla olabilmektedir. Diğer taraftan olumlu arkadaş ilişkileri öğrencilerin kişilik gelişimini olumlu etkilemekte ve öğrencilerin gelecekteki sosyal yaşamlarına zemin hazırlamaktadır (Kıran Esen, 2003; Demir ve Ark.,2005; Polat Külcü,2015; Akgül Gündoğdu ve Ark,2016).

Çalışmamızda öğrencilerin annenin yaşı ve eğitim durumu, babanın yaşı ve eğitim durumu ile akran baskısı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır, fakat Akran baskısı yaşayan öğrencilerin annelerinin eğitimlerinin daha yüksek olduğu kaydedilmiştir (Tablo 14,15,16,17). Yaptığımız çalışma bulgularına paralel olarak yapılan farklı çalışmalarda ilkokul mezunu annelerin çocuklarının daha az akran baskısı yaşadığı ve eğitim durumu lise ve üstü olan annelerin çocuklarının akran baskısını daha çok yaşadıkları tespit edilmiştir(Kıran Esen,2002;Kapıkıran, Fiyakalı,2005).

Aile tutumuna göre akran baskısı puanları karşılaştırıldığında aile tutumu otoriter ve tutarsız olan öğrencilerin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (Tablo-19).Bu konuda daha önce yapılan çalışmaların bir kısmında otoriter, tutarsız, reddedici, ailelerden gelen çocuklarda, zorbaca /baskıcı davranışların daha çok gözlemlendiği belirtilmektedir (Tuzgöl,1998;Şahan,2007). Buna neden olarak çocuğunu bağırarak ve döverek disipline eden ailelerin çocuklarına bu tarz davranışları öğrettikleri düşünülmektedir. Selçuk ve Güner(2000) ile Ross (2002), aşırı koruyucu anne baba tutumlarının çocukta zorbalarla başa çıkmak için gerekli olan becerilerin gelişmesini engellediğini söylemektedirler (Duncan,1999; Sayiner ve Ark2005; Karataş, 2012). Olweus (1978), aileler tarafından korunan çocukların kurban olduklarını belirtmiştir. Yaptığımız araştırma sonucunda aile tutumu tutarsız ve otoriter olan öğrencilerin akran baskısı ölçek puanı yüksek çıkmıştır ve bu sonuç baskıcı davranışların oluşmasında aile tutumlarının etkili olduğu yönündeki araştırmalarla desteklenmektedir.

Çalışmamızda Regresyon analizi sonuçlarına göre akran baskısının saldırganlığı %62,7 oranında açıkladığı ve saldırganlık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Tablo-21) .

6. SONUÇLAR

Araştırma Sivas Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğrenim gören öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve akran baskısı ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla analitik kesitsel olarak yapılan çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Öğrencilerin %48,6'sının 15 yaşında ve yaş ortalamasının $15.83 \pm 0,91$ olduğu, öğrencilerin %52,6'sının kız, %26,7'sinin Kongre Anadolu Lisesinde, %41,7'sinin okul başarısının iyi, %96,7'sinin sınıf tekrarı olmadığı, %85,4'nün sağlık sorunun olmadığı, %89,3'nün olumlu arkadaş ilişkisi, %37,4'ünün sosyokültürel aktivitelere aktif katıldığı, %77,0'nın arkadaş tutumunun saygı duyar olduğu, %86,3'ünün hiç sigara içmediği, sigara kullananların %6,8'inin günde 2-10 adet sigara içtikleri belirlenmiştir (Tablo 1).

- Öğrencilerin annelerinin %61,7'sinin 35-40 yaş aralığında, %35,8'inin ilkokul mezunu olduğu, babalarının %36,9'unun 41-45 yaş aralığında, %33,1'inin lise mezunu, olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %85,7'sinin aile tipi çekirdek aile, %33'ünün aile tutumunun koruyucu olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

- Öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalaması $52,68 \pm 21,65$ ve Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalaması ise $129,82 \pm 24,11$ 'dir (Tablo 3).

- Öğrencilerin yaşlarına göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$) (Tablo-4).

- Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Akran Baskısı ve Saldırganlık ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kız öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuş ve farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$) (Tablo-5).

- Öğrencilerin okul başarısına göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında farkın önemli olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Okul başarısı ile Akran Baskısı Ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında okul başarısı çok iyi ile düşük, çok iyi ile çok düşük arasındaki fark anlamlı bulunurken ($p < 0,05$), diğer okul başarısı grupları arasındaki farkın anlamsız

olduğu belirlenmiştir. Okul başarı sı ile Saldırđanlık Ölçeğinden alınan puan ortalamaları karşılaştırıldığında okul başarı sı çok iyi ile düşük, çok iyi ile çok düşük arasındaki fark anlamlı bulunurken ($p < 0,05$), diğer okul başarı sı grupları arasındaki farkın anlamsız olduğu belirlenmiştir (Tablo-6).

- Öğrencilerin sınıf tekrarı durumuna göre Akran Baskısı ve Saldırđanlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında sınıf tekrarı olan öğrencilerin puan ortalamalarının, sınıf tekrarı olmayan öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuş ve farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$) (Tablo-7).

- Öğrencilerin sağlık sorununa göre Akran Baskısı ve Saldırđanlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında sağlık sorunu olan öğrencilerin ölçek puan ortalamaları sağlık sorunu olmayan öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuş ve farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$) (Tablo-8).

- Öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine göre Akran Baskısı ve Saldırđanlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında arkadaşlık ilişkisi olumsuz olan öğrencilerin puan ortalamalarının arkadaşlık ilişkisi olumlu olan öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuş ve farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$) (Tablo-9).

- Öğrencilerin sosyo-kültürel aktiviteye katılımına göre Akran Baskısı ve Saldırđanlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında sosyo-kültürel aktiviteye katılımı aktif ile izleyici, izleyici ile ilgilenmiyor arasındaki fark önemli bulunurken ($p < 0,05$), diğer sosyo-kültürel aktivite grupları arasındaki farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir. (Tablo-10).

- Öğrencilerin arkadaş tutumuna göre Akran Baskısı ve Saldırđanlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında arkadaş tutumu saygı duyar ile kararı kendileri verir, saygı duyar ile diğer arasındaki fark önemli bulunurken ($p < 0,05$), geri kalan arkadaş tutumu grupları arasındaki farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir (Tablo-11).

- Öğrencilerin sigara içme durumuna göre Akran Baskısı ve Saldırđanlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında sigara içen öğrencilerin

puan ortalamalarının sigara içmeyen öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuş ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$)(Tablo-12).

- Öğrencilerin sigara içme sıklıklarına göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında, sigara içme sıklığı içmiyor ile günde 1 adet, içmiyor ile günde 2-10 adet, içmiyor ile günde 11-19 adet, içmiyor ile günde 20 adet ve üzeri arasındaki fark önemli bulunurken ($p<0,05$), geri kalan öğrencilerin sigara içme sıklıkları arasındaki farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir (Tablo-13).

- Öğrencilerin anne yaşlarına göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı görülmektedir ($p>0,05$) (Tablo-14).

- Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0,05$) aynı zamanda eğitim düzeyi lisansüstü olan annelerin akran baskısı ölçek puan ortalamaları yüksek olmasına rağmen farklılık önemli bulunmamıştır (Tablo-15).

- Öğrencilerin baba yaş durumuna göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı görülmektedir ($p>0,05$) (Tablo-16).

- Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı görülmektedir (Tablo-17).

- Öğrencilerin aile tiplerine göre Akran Baskısı Ölçeği değeri ikişerli karşılaştırıldığında çekirdek aile ile diğer aile grupları (parçalanmış) arasındaki fark önemli bulunurken ($p<0,05$), diğer aile tipleri arasında farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı görülmektedir. Aile tiplerine göre Saldırganlık Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı belirlenmiştir (Tablo-18).

- Öğrencilerin aile tutumuna göre Akran Baskısı ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Aile tutumları ile Akran Baskısı Ölçeği puan ortalamaları ikişerli

karşılaştırıldığında demokratik tutum ile otoriter tutum, demokratik tutum ile tutarsız tutum arasındaki fark önemli bulunurken ($p<0,05$), diğer aile tutumları arasındaki farkın önemsiz olduğu belirlenmiştir. Aile tutumları ile saldırganlık ölçeğinden alınan puan ortalamaları ikişerli karşılaştırıldığında demokratik tutum ile otoriter tutum, demokratik tutum ile tutarsız tutum, demokratik tutum ile koruyucu tutum arasındaki fark önemli bulunurken ($p<0,05$), diğer aile tutumları arasındaki farkın anlamsız olduğu belirlenmiştir (Tablo-19).

- Akran Baskısı ile Saldırganlık arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$) ($p=0,000$) (Tablo 20).
- Akran Baskısı ile Saldırganlık arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişki vardır ($r=0,798$), ($0,60<r<0,80$). Buna göre Akran Baskısı Ölçek puanı arttığında, Saldırganlık Ölçek puanı da artmaktadır (Tablo 20).
- Akran baskısının saldırganlığı %62,7 oranında açıkladığı ve saldırganlık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir ($R^2 : 0,627$) (Tablo-21) .

7. ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda lise öğrencilerinin Saldırganlık düzeyleri ve Akran Baskısı ile ilişkili olası tüm sonuçları dikkate alındığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

-Bu araştırma sonuçlarının Milli Eğitim Müdürlüğü ile paylaşarak Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ve akran baskısı yaşama durumunu etkileyen; cinsiyet, okul başarısı, sınıf tekrarı, sağlık sorunu, arkadaşlık ilişkisi, sosyokültürel aktivitelere katılım durumu, arkadaşlık tutumu, sigara kullanma durumu ve sıklığı, aile tipi ve tutumu hakkında öğretmenlere ve ailelere seminerler verilmesi,

- Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve akran baskısı ile ilişkisinin incelenmesine yönelik belirli aralıklarla taramalar yapılması,

- Akran baskısı nedenlerine yönelik daha ileri düzeyde akademik çalışmaların yapılması

- Okul-aile işbirliği ile öğrencilere eğitici programlar düzenlenmesi ve ailelerin Bilinçlendirilmesi,

- Bu çalışma sonuçlarının Milli Eğitim Müdürlüğü gibi ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşılması.

- Öğrencilere danışmanlık hizmeti sunacak okul sağlığı hemşirelerinin olması ve öğrenci danışman etkileşiminin artırılması

7. KAYNAKLAR

- Acun Kapıkıran, N. ve Fiyakalı, C. (2005). Lise Öğrencilerinde Akran Baskısı ve Problem Çözme. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri dergisi, 14:1-7.
- Adams, J. F. (1995). Ergenliği Anlamak. Çev.: ONUR, B. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Ağlamaz, T., Karahan, T. F., Özcan, K. (2009). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikle En Önemli Değer Algısı Açısından İncelenmesi. Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1), 211-229.
- Akgül Gündoğdu, N., Güler, N., Kocataş, S., Güler, G.(2016). İlköğretim 6., 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Okul Yaşam Kalitesi ve Akran Baskısı Arasındaki İlişki. Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics 2016;2(1).
- Aktaş, V.,Güvenç, G. B. (2006). Kız ve Erkek Ergenlerde Saldırgan ve Olumlu sosyal Davranışlar ile Yaş, İlişkisel Bağlam ve Kişiler-Arası Duyarlılık Arasındaki İlişkiler. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 23 (2), 233-264.
- Aktuğ, T.(2006). Ergenlerde Akran Baskısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Aksel, E. Ş. ve Kaplan, B. (2013). Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), 1 (1).
- Aral, N., Ayhan, A., Türkmenler, B., Akbıyık, A. (2004). İlköğretim Okullarının Sekizinci Sınıfına Devam Eden Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi, 17 (25), 18-24.
- Armağan, Y.S. (2004).Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık, Polis Bilimleri Dergisi, 6(3),131-149.
- Arslan, S., Savaşer, S.(2009). Akran Zorbalığını Önlemede Okul Hemşiresinin Rolü. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2 (-): 119-122.

- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., Saygın, Y (2010). An Investigation of Aggression and Interpersonal Problem Solving in Adolescents, Elementary Education Online, 9 (1), 379-388.
- Avcı,R.(2011), Ebeveynler Arası Çatışma, Akran ve Medya Etkileri ile Ergenlerdeki Şiddet Davranışı Arasındaki İlişkiler: Şiddete Yönelik Tutumların aracı rolü. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aydın, A. (2007). Eğitim Psikolojisi, 8. Basım, Ankara: Tek Ağaç Yayıncılık.
- Berkovitz, L. (1993). Aggression. New York: McGraw-Hill Company.
- Bolat Karataş, Z. (2005). “Anne Baba Saldırganlığı ile Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Çağdaş Eğitim Dergisi, 30 (317), 30-39.
- Çakıroğlu,B.(2007). İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Ergen Öğrencilerin Saldırgan Davranışlarıyla Ana-Baba Tutumları Arasında İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiğdemoglu, S. (2006). Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Akran Baskısı, Özsaygı ve Dışa Dönüklük Kişilik Özelliklerinin Okul Türlerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Coie, J. D., Terry, R., Lenox, K., & Lochman, J. E. (1995). Childhood peer rejection and aggression as predictors of stable patterns of adolescent disorder. *Development and Psychopathology*, 7, 697-711
- Çolakoğlu, F.F. ve Solak, N. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet ve Okul Türüne Göre Saldırganlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi (Çorum İli Örneği). *International Journal of Social Science*, (26): 57-66.
- Coşkun, Y., Kurnaz, A. (2009). “İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Akran Baskısı Düzeyi İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, s. 112-129.
- Cüceloğlu, D. (1994), İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları, (5. Basım), Ankara: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1995), Yeniden İnsan İnsana, 5. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2003), İnsan ve Davranışı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çakıroğlu,B.(2007). İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Ergen Öğrencilerin Saldırgan Davranışlarıyla Ana-Baba Tutumları Arasında İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi,Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D., Kavakcı, Ö., (2009) Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(-): 151-158.
- Çiğdemoğlu,S.(2006).Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Akran Baskısı,Özsaygı ve Dışa Dönüklük Kişilik Özelliklerinin Okul Türlerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çolakoğlu, F.F. ve Solak, N. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyet ve Okul Türüne Göre Saldırganlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi (Çorum İli Örneği). *International Journal of Social Science*, (26): 57-66.
- Çuhadaroğlu, F., Canat, S., Kılıç, E., Senol, S., Rugancı, N., Öncü, B., Hosgör, A.G., Isıklı, S., Avcı, A. (2004). Ergen ve Ruhsal Sorunlar. Durum Saptama Çalışması. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Raporları, Ankara.
- Demir, N. Ö., Baran, A. G. ve Ulusoy, D. (2005). Türkiye’de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örnekleme. *Bilig*, 32, 83-108.
- Dilekmen, M., Ada, Ş., Alver, B. (2011). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,10(2):927 -944.
- Dizman, H. ve Gürsoy, F. (2004), “Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi”, *Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (27),7-17, Adana.
- Dodge, K. A., Feldman, S. (1990) Issues in Social Cognition and Sosiometric Statüs. In S.A. Asher& J.D. Coie(Eds) *Peer Rejection in Childhood*. New York: Cambridge U.Press.

- Donat Bacioğlu, S.ve Özdemir, Y. (2012).İlköğretim Öğrencilerinin Saldırgan Davranışları İle Yaş, Cinsiye, Başarı Durumu ve Öfke Arasındaki İlişkiler. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi,2(2).
- Duncan, R.D. (1999), “Peer and Sibling Aggression: An Investigation of into-and Extrafamilial Bullying”, Journal of İnterpersonal Violence,14, 871-886.
- Durak, N. (2006). Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlıklarını Belirlemeye Yönelik Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Efiliti, E. (2003). Çocuklar Saldırganlığı Nasıl Öğrenir? Eğitime Yeni Bakışlar-II. (Ed: Sünbül, A. M.). Ankara: Mikro Yayınları.
- Efiliti, E. (2006). Ortaöğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık ve Denetim Odağı'nın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eron, L.D.(1987) “The Development of Aggressive Behavior From The Perspective of a Developing Behaviorism” American Psychologist. May. 42 (5): 435-442.
- Eroğlu, S.E. (2009). Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21 :205-221.
- Esen, K.B. (2003).Akran baskısı, Akademik Başarı ve Yaş Değişkenlerine Göre Lise Öğrencilerinin Risk Alma Davranışının Yordanması, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Dergisi, 24:19-85.
- Farrell, A. D., Kung, E. M. & White, K. S. (2000). The Structure of Self-reported Aggression Drug Use, and Delinquent Behaviors During Early Adolescence. Journal of Clinical Child.
- Geçkil, E. ve Yıldız, S. (2006). Adölesanlara Yönelik Beslenme ve Stresle Başetme Eğitiminin Sağlığı Geliştirmeye Etkisi, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik YüksekOkulu Dergisi, 10(2),19–28.

- Genç, G., Bilgin Aksu, M.(2010). Genel Lise Öğrencilerinin Zorba-Kurban Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(2): 413-448.
- Gümüş, T.(2000). Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, B., Çelikkaleli, Ö. (2009). Ergen Saldırganlığında Akademik Yetkinlik İnancı, Akran Baskısı ve Sürekli Kaygının Rolü. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,10(2):18-38.
- Gürsoy, F. (2002), “Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi”, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, 6(7): 7-15.
- Kabak,F.(2009).Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Kapıkıran, N. A. ve Fiyakalı, C. (2005), “Lise Öğrencilerinde Akran Baskısı ve Problem Çözme”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 38:138-151.
- Kaplan,B., Aksel, E.Ş. (2013). Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), 1(1).
- Karahan, T.F., Özcan, K., Ağlamaz, T. (2009).Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikli En Anlamlı Değer Algısı Açısından İncelenmesi, Eğitim Fakültesi Dergisi 22I (1): 211-229.
- Karataş, Z. (2012),Kontrol Odağının Yordayıcıları Olarak Saldırganlık ve Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(3),245-260.
- Karataş, Z. (2008). Bilişsel Davranışsal Teknikler ile Psikodrama Teknikleri Kullanılarak Yapılan Grupla Psikolojik Danışma Uygulamalarının Ergenlerde Saldırganlığı Azaltmadaki Etkilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tez, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin

- Kartal, H.(2009). Anne-Babaların Kız ve Erkek Çocuklarına Uyguladıkları Psikolojik Saldırancılık Davranışları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.2(6):71-79.
- Kartal,H., Bilgin, A. (2012) .İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığın Nedenleri ile İlgili Algıları. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1):25 -48.
- Kelleci, M., Avcı, D. (2015). Lise Öğrencilerinde Öfke Saldırancılık ve Ruhsal Belirtiler Arasındaki İlişki. Psikiyatri/Nöroloji Davranış Bilimleri Dergisi, 1(5).
- Kılınç, E. ve Murat, M.(2012).Genel Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere ve Sürekli Kaygı Düzeylerine Göre Saldırancılık Düzeylerinin İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,11(3):835 -853.
- Kıran, B. (2003) “ Ergenlerde Akran Baskısı Düzeyleri ve Cinsiyetlerine Göre Sigara İçme Davranışlarının İncelenmesi” Eğitim Bilimleri: Kuram ve Uygulama, 3, 1, 169-188.
- Kıran Esen, B. (2003) “Akran Baskı Düzeylerine ve Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Risk Alma Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. Cilt: 2 Sayı:20
- Kıran Esen, B.(2003). Akran Baskısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Koç, Z., (2004). Hasta Bakımı Hizmetleri ve Yaşam Kalitesi, Sağlıklı Yaşam Sempozyum Kitabı, İzmir.
- Köse, N., (2015).Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2(4).
- Kuruoğlu,Ç.,(1998). Ergenlik, Nobel Tıp, İstanbul, 191-206.
- Lee, R.L.T. ve Loke, A.J.T.Y. (2005). Health-Promoting Behaviors and Psychosocial Well-Being of University Students in HongKong, Public Health Nursing, 22(3),209-220.
- Özcan Demir, N., Görgün Baran, A., Ulusoy, D. (2005). Türkiye’de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları İle İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örnelemi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Pekel-Uludağlı, N. ve Uçanok, Z. (2005). Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve Akademik Başarı ile Sosyometrik Statüye göre Zorba/Kurban Davranış Türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20, 77-92.
- Pişkin, M. (2006). Akran Zorbalığı Olgusunun İlköğretim Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu Bildiri Özeti, İstanbul.
- Petras, H., SCHAEFFER C.M.,İalongo, N.,Hubbard,S.,Muthen,B.,Lambert,S.F., Poduska,J.,Kelam,S.(2004). When the Course of Aggressive Behavior in Childhood does not Predict Antisocial Outcomes in Adolescence and Young Adulthood: An Examination of Potential Explanatory Variables.*Development and Psychopathology*, 16 :919–941.
- Polat Külcü,D. (2015). Çocuklarda Akran Zorbalığı ve Benlik Saygısının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü,Mersin.
- Sayiner, B., Köknel Ö., Turanlı, M. (2005). Lise öğrencilerinin ana-baba tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Şahan, M. (2007). Lise Öğrencilerinde Saldırganlığı Yordayan Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarıtaş, M.(2006).İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Gözlenen Zorba Davranışların Aile Sorunlarına Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Sezer, Ö.(2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*,4(7),1-19.
- Spear, H.J. ve Kulbok, P. (2001). Adolescent Health Behaviors and Related Factor: A Review, *Puplic Health Nursing*, 18 (2), 82–93.

- Tekgöl N, Göktay G.A, Dirik N, Karademirci E, Ongel K.(2012) Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Alsancak Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezi Örneği, ÇİDEM. Smyrna Tıp Dergisi,2(1-ek1):33-35.
- Tekinsav Sütçü,G.S. (2006). Ergenlerde Öfke Ve Saldırganlığı Azaltmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Bir Müdahale Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tezel, A , Özkan, H , Parlak, A . (2014). Bir Okul Sağlığı Hemşireliği Uygulama Programı: Erzurum İl Merkezinde Bir İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Depresyon Düzeyleri. Bozok Tıp Dergisi, 2(2) Retrieved from
- Torun, S. (2007). Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Karar Stratejilerinin İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl, M. 1998. Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl, M. (2000). Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2, (14), 39 – 48.
- Velsor, F.B. (2001). Adolescent School Health, Journal of Pediatric Nursing, 16(3), 194-196.
- Yavuz, R. (2009). Birinci Basamakta Adolesan Sağlığına Biyopsikososyal Yaklaşım. Aile Hekimliği Dergisi 3(1).
- Yavuzer, H. (1988). Ana-Baba ve Çocuk. İstanbul: 2. Baskı, Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (1993). Çocuk ve Suç. 5. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer,Y.,Karataş,Z.(2012), Ergenlerde Otomatik Düşünceler ile Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişkide Öfkenin Aracı Rolü. Türk Psikiyatri Dergisi,2013;24(2):117-23.
- Yavuzer, Y., ve Üre, Ö. (2010). Saldırganlığı Önlemeye Yönelik Psiko-Eğitim Programının Lise Öğrencilerindeki Saldırganlığı Azaltmaya Etkisi. [The Effect of Psycho-Education Program Towards Preventing Aggression on Decreasing

Aggressiveness of High School Students]. S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24, 389-405.

Yayan, E.H. (2013).Malatya İl Merkezinde İlköğretim 6.7.8. Sınıflarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşam Kalitesi ve Etkileyen Bazı Sosyo Demografik Özelliklerin Belirlenmesi. Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, 2(2):42-49.

Yetkin, A. ve Uzun, Ö.(2000). Eğitimi Sağlıkla İlgili Olan ve Olmayan Yüksekokul Öğrencilerinin Sağlık Davranışlarının Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 3(2),1-10.

Yıldız, E. Ve Erci, B.(2011). Anne Baba Tutumları İle Adölesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi ,1(3):6-11.

Yılmaz, İ.(2008),Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yedi Tepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, İ. (2007). Şiddete Başvuran ve Başvurmayan Ergenlerin Yalnızlık Düzeyleri ve Akran Baskısı Düzeyleri Açısından İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.

http://www.cermikgazetesi.com/haber_detay.asp?haberID=1609

<http://www.psikolojisayfam.com/psikolojik-sorunlar/saldirganlik.html>

http://psikolog.org.tr/articles_detail.asp?cat=2&id=8

http://yazarlikyazilimi.meb.gov.tr/Materyal/kastamonu/rehberlik/akran_baskisi.htm

<http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/sayi23/Sarg%C4%B1n,%20Nurten.pdf>

<http://www.cermikgazetesi.com/popup/haber-yazdir.asp?haber=1609>

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Açıklama

Değerli Öğrenciler;

Sizlerin bazı ihtiyaç ve beklentilerinizi belirlemek amacıyla bir araştırma yürütülmektedir. Sizden istenilen anketteki her soruyu dikkatlice okuyarak size uygun seçeneğin yanındaki parantezin ( ) içine çarpı (x) işareti koymanızdır. Araştırma sonuçlarının güvenilir olabilmesi için cevaplarınızın içten ve gerçeği yansıtır biçimde olması gerekmektedir. Vereceğiniz cevaplar tamamen gizli kalacaktır. Lütfen cevapsız soru bırakmayınız ilgi ve katkılarınız için şimdiden teşekkürler.

1)Yaşın:

2)Cinsiyetin: a)Kız b)Erkek

3)Okulunun adı:

4)Sınıfın:

5)Kaç kardeşsiniz?

( ) kardeş yok ( ) 1 kardeş ( ) 2 kardeş ( ) 3 kardeş ve üzeri

6)Sen kaçınıcı çocuksun?.....

Aile Durumu	Anne	Baba
Yaş		
Eğitim	☐ Okuma- Yazması Yok ☐ Okur- Yazar ☐ İlkokul Mezunu ☐ Ortaokul Mezunu ☐ Lise Mezunu ☐ Üniversite Mezunu ☐ Lisansüstü	☐ Okuma- Yazması Yok ☐ Okur- Yazar ☐ İlkokul Mezunu ☐ Ortaokul Mezunu ☐ Lise Mezunu ☐ Üniversite Mezunu ☐ Lisansüstü
Çalışma Durumu	☐ Çalışıyor ☐ Çalışmıyor	☐ Çalışıyor ☐ Çalışmıyor
Sağ mı?	☐ Evet ☐ Hayır	☐ Evet ☐ Hayır
Öz mü?	☐ Evet ☐ Hayır	☐ Evet ☐ Hayır

7) Yaşadığın aile tipi nedir?

- Çekirdek aile (sadece anne-baba ve kardeşlerin birlikte aynı evde yaşıyor olması.)
 Geniş aile (anne-baba, dede, büyükanne, hala..vb birlikte aynı evde yaşıyor olması.)
 Tek ebeveyn
 Akraba yanı
 Diğer.....

8)Ailenin sana karşı tutumunu nasıl algılıyorsun?

- Demokratik/ yetkin Otoriter/Baskıcı Tutarsız Koruyucu/ Tavizkar
 İlgisiz ve Kayıtsız Mükemmeliyetçi Gevşek (Serbest)

9) Okul başarını nasıl tanımlarsın?

- Çok iyi İyi Orta Düşük Çok düşük

10)Sınıf tekrarı var mı? Evet Hayır

11)Herhangi bir sağlık sorunun var mı?

- Evet (Belirtiniz) ..... Hayır

12) Okuldaki arkadaşlarıyla ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsun?

- Olumlu Olumsuz

13) Okuldaki sosyal ve kültürel faaliyetlerden (spor, müzik, tiyatro vb) bir veya birkaçı ile ne derece ilgileniyorsun?

- Bu tür çalışmalara aktif bir şekilde katılıyorum.
 Bu tür çalışmalara sadece izleyici olarak katılıyorum.
 Bu tür çalışmalarla hiç ilgilenmiyorum.
 Okulda bu tür çalışmalar yok

14) Sence arkadaşlarının sana karşı tutumu aşağıdaki üç seçenekten hangisine daha çok uymaktadır?

Haklarıma saygı duyarlar, görüşmelerime değer verirler, kendimle ilgili karar almamda beni destekler, bana açık ve dürüst davranırlar.

Bana ilişkin her türlü kararı kendileri verirler, isteklerinin her zaman yerine getirilmesini beklerler, sıkı ve katı disiplin uygular.

Nerede olduğumu, ne yaptığımı hiç merak etmezler ve benimle ilgilenmezler.

Diğer.....

15)Sigara kullanıyor musun? Evet Hayır

16)Evet ise ne sıklıkta?

Günde 1 tane Günde 2-10 tane Günde 11-19 tane Günde 20 taneden fazla

Ek 2. Akran Baskısı Ölçeği

EK-2

AKRAN BASKISI ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenciler;

Bu ölçeğin amacı, sizlerin baskı altında hissettiğiniz durumları ve bu baskılar sonucunda katıldığınız etkinlikleri ortaya çıkarmaktır. Aşağıda bazı insanların yaptığı davranışlar maddeler halinde verilmiştir. BU maddeler sizin için doğru olabilir ya da olmayabilir. Bu maddelere verdiğiniz yanıtlar sizin hakkınızda daha çok bilgi edinmemize yardımcı olacak ve gençler ile ilgili bir araştırmada kullanılacaktır. Bu nedenle her bir maddeyi dikkatlice okuyup, samimi bir şekilde cevap vermeniz değerlendirme açısından önemlidir. Sizin veya arkadaşlarınızın davranışlarının sıklık derecesini belirleyen cevap şikkının karşısındaki boşluğu işaretleyiniz. Bu bir sınav değildir. Doğru ve yanlış cevap yoktur.

TEŞEKKÜRLER

Cinsiyetiniz : (K) (E)

	Hiçbir zaman	Ara sıra	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. Arkadaşlarım taşıdığı için ben de bıçak, kama gibi şeyler taşıırım.					
2. Arkadaşlarım okuldan kaçmam için baskı yaparlar.					
3. Arkadaşlarım içki içtiği zaman ben de içerim.					
4. Benim yaşımdaykilerin cinsel deneyimi olduğu için ben de denerim.					
5. Arkadaşlarım sigara içmem için baskı yaparlar.					
6. Arkadaşlarım sınavlarda kopya çektiği için ben de kopya çekerim.					
/. Arkadaşlarım karşı cinsten arkadaş edinmem için ısrar ederler.					
8. Arkadaşlarım korkak olduğumu düşünmesinler diye istediklerini yaparım					
9. Arkadaşlarım ailemin izin vermediği yerlere gitmem için ısrar ederler.					
10. Arkadaşlarım sigara ikram ettiklerinde kendimi sigara içmek zorunda hissederim.					
11. Arkadaş grubumun dışında kalmamak için istemediğim şeyleri de yaparım.					
12. Arkadaşlarım birlikte olduğumuz toplantılarda içki içmem için baskı yaparlar					
13. Arkadaşlarımın bütüdüğümü görmeleri için istediklerini yaparım.					
14. Arkadaşlarım korkmadığımı görsün diye kavgalara karışıırım.					
15. Arkadaşlarım kumar (at yarışı, iddaa, spor loto, okey vb.) oynamam için ısrar ederler.					

	Hiçbir zaman	Ara sıra	Bazen	Sık sık	Her zaman
16. Arkadaşlarım sevmediğim yiyecekleri yemem için ısrar ederler.					
17. Arkadaşlarım beni daha sonra rahatsız etmemesi için gönüllü olmasam da istediklerini yaparım.					
18. Arkadaşlarım internet kafe veya atari salonlarına gitmem için ısrar ederler.					
19. Arkadaşlarımın tüzüleceğini düşündüğüm için istediklerimi yaparım					
20. İstemediğim şeyleri bile arkadaşlarımın saygısını kaybetmemek için yaparım.					
21. Arkadaşlarım cinsel deneyim yaşamam konusunda baskı yaparlar.					
22. Arkadaşlarımla birlikte olmak için eve geç giderim.					
23. Arkadaşlarım ilgilenmediği için ben de derslerimle ilgilenmem					
24. Arkadaşlarım istemediğim bir çok şeyi yapmam için baskı yaparlar.					
25. Arkadaşlarımla eğlenmeye daha fazla zaman ayırdığım için ders çalışmaya daha az zaman kalıyor.					
26. arkadaşlarım kavga çıkarınca zorunlu olarak ben de karışırım.					
27. Arkadaşlarım küfürlü ve argo konuştuğu için ben de onlar gibi konuşurum.					
28. Arkadaşlarım küfür etmemi onaylar.					
29. Kavga edince arkadaşlarım beni ciddiye alırlar.					
30. Arkadaşlarım istediği için zamanımın çoğunu arkadaşlarımla birlikte internet kafede veya atari salonunda geçiririm.					
31. Arkadaşlarımı ailemden izinsiz araba almam ve onlarla gezmem için baskı yaparlar.					
32. Arkadaşlarım girdiği için ben de internette porno sitelerine gizlice girerim.					
33. Arkadaşlarım siyasi amaçlı mitinglere katılmam için baskı yaparlar.					
34. Arkadaşlarım anne-babalarına karşı çıktığı için ben de karşı çıkarım.					

Ek. 3 Saldırganlık Ölçeği

Sevgili öğrenciler,

Aşağıda günlük yaşamla ilgili olabilecek bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve ifadelerin karşısında size en uygun olan seçeneği bularak işaretleyiniz.

Katkınız için teşekkür ederim.

İFADELER	Hiçbir zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiç
1.Kendime kazandığım başarı derecesine göre değer veririm.					
2.Kavga ve çatışmadan kaçırım.					
3.Benim görüşlerime zıt olan görüşleri alt etmektен hoşlanırım					
4. insanlar özellikle iyiliksever ve yumuşaktırlar.					
5.Beni kıran insanların mahvolduğunu görmek isterim.					
6.İnsanları eğitmek için hatalarını cezalandırmak gerekir.					
7.Bana hakaret eden insanı yumruklayıp yere sermek isterim					
8.Konuşurken karşımdakinin anlamını bilmediğini düşündüğüm kelimeleri kullanmaktan kaçınırım.					
9.İnsanın her durumda kendi çıkarını koruması doğaldır.					
10.Başkalarının görüşümü kabul etmemeleri beni rahatsız etmez.					
11.Bana yapılan her türlü eleştiri kendime duyduğum saygıyı zedeler.					
12.Karşılık göreceğimden emin olmadan sevgimi açığa vurmam.					
13.Davranışlarımda kendi çıkarlarımı ön plana aldığım zamanlar suçluluk duyarım.					
14.Konuşmalarımda küfür kullanırım.					
15.İnsanlar bencil ve acımasızdır.					
16.Başkalarına zarar vermemeye özen gösteririm.					
17.Bir yarışmada kazanamadığım zaman hakkımın yendiği duygusuna kapılırım.					
18.Karşımdakiler üstünlüğümü kabul etmedikleri zaman bozulurum.					
19.Gazetelerde özellikle cinayet haberleri okurum					
20.İnsanların özünde kavgacı ve yıkıcı olma eğiliminin olduğuna inanırım.					
21.Hatalarımı kolay kolay kabul etmem.					
22.Elime geçeni fırlatıp atacak kadar sinirlendiğim olur.					

23. Televizyonda cinayet sahnelerini seyretmekten hoşlanırım.					
24. Karşımdakiler herhangi bir konuda üstünlüğümü kabul etmezlerse buna aldırış etmem.					
25. Sokakta kavga eden insanları gördüğümde ilgiyle seyrederim.					
26. Başkaları görüşümü kabul etmedikleri zaman bozulurum.					
27. Beni kıran insanları bağışlamam.					
28. İnsanları eğitmek için iyi davranışları ödüllendirmeli.					
29. İnsanların arada bir yaptıkları haksızlıklar için suçluluk duymalarına gerek yoktur.					
30. Bu dünyada yaşamının tek yolu sert ve acımasız olmaktır.					
31. Biri bana zarar verdiğinde 'öcümü almalıyım' şeklinde düşünürüm					
32. Kendi görüşlerime zıt görüşleri dinlemekten hoşlanmam					
33. Elime geçeni atıp kırmak isteyecek kadar öfkeli olduğüm olmaz.					
34. Üstünlüğümü kabul eden insanlarla beraber olmaktan hoşlanırım					
35. Eleştiriyi kendimi geliştirmek için fırsat sayıp hoş karşılarım.					
36. Başkalarının anlamını bilmedikleri kelimeleri kullanmaktan hoşlanırım.					
37. Konuşmalarında küfre yer vermem.					
38. Bir yarışmayı kazanamadığım zaman rakibimin zayıf yanlarını düşünerek avunurum.					
39. Gazetelerde özellikle sanat ve kültür etkinliklerine ilişkin haberleri okurum.					
40. Filmlerdeki cinayet sahnelerine bakmam.					
41. Akıllıca davranmayan kimseler alaya alınmaya mahkûmdur.					
42. Bende hata bulanların gördüğüm hatalarını hemen yüzlerine vururum.					
43. İnsanlara yanıtlamayacaklarını bildiğim sorular sorarım.					
44. Benimle özelliklerim açısından aynı düzeyde olan insanlarla beraber olmak isterim.					
45. Kızdığım insanların kusurlarını bulur, çevremdekilere anlatırım.					

Ek 4. İzin Formu

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

3224
21/02/2014

Seydik Zil-Ent. Md.

Sayı : 92255297/605.01/698537
Konu: Araştırma İzni
(Yük.Lis.Öğrc. Nigar İNAN)

17/02/2014

CUMHURİYET...ÜNİVERSİTESİ...REKTÖRLÜĞÜNE
SİVAS

- İlgi :a)Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğünün 04/02/2014 Tarihli ve 74817733-605.01-287-403 Sayılı Yazısı.
b)Valilik Makamının 13/02/2014 Tarihli ve 92255297-605.01-641742 Sayılı Onayı.
c)Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.

Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Nigar İNAN'ın, "Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Akran Baskısı ile İlişkisinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında, onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen 8 sayfa 95 sorudan oluşan veri toplama araçlarının, gönüllülük esas olmak kaydıyla İlimiz Merkez İlçede bulunan ekte isimleri belirtilen liselerde öğrenim gören öğrencilere uygulanması Valilik Makamının ilgi (b) onayı ile uygun görülmüş olup onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Söz konusu araştırma çalışmasının bitiminde, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Çetin ÖZDEMİR
Milli Eğitim Müdür V.

EK : İlgi (b) Onay Örneği (1 Sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Asli ile Aynıdır
17/02/2014

DAĞITIM :

Gereği :

Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü

Bilgi :

Atatürk Anad. Lisesi, Cumhuriyet Anad. Lisesi

Gültepe Anad. Lisesi, Selçuk Anad. Lisesi

Fen Lisesi, Kongre Anad. Lisesi

Muzaffer Sarısözen GSL, Şht.Üst.Cernalettin

Yılmaz TML Müd.

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ	
Ev. No.	158
Tarih	25.02.2014
İmza	Görsel İmza

L. KELDAL
Şef

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5'inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak teyidi http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden d0a0-0d1f-3089-a343-d201 kodu ile yapılabilir.

Muhsin Yazıcıoğlu Biv. No:23 SİVAS
Elektronik Ad: http://sivas.meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.KELDAL / Şef
Tel : (0 346) 228 48 00 - 132

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92255297/605.01/641742
Konu: Araştırma İzni
(Yük.Lis.Öğrc. Nigar İNAN)

13/02/2014

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğünün 04/02/2014 Tarihli ve 74817733-605.01-287-403 Sayılı Yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.
c) Valilik Makamının 11/01/2013 Tarihli ve 92255297-605-851 Sayılı Onayı.

Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Nigar İNAN, "Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Akran Baskısı ile İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında, İlimiz Merkez İlçede bulunan aşağıda isimleri belirtilen liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik anket çalışması yapmak istemektedir.

İlgi (a) yazı ekindeki anket soruları, Valilik Makamının İlgi (c) Onayı ile oluşturulan Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup anketin, İlimiz Merkez İlçede bulunan aşağıda isimleri belirtilen liselerde öğrenim gören öğrencilere uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Makamlarınızca da uygun bulunduğu takdirde olurlarınıza arz ederim.

Sebahattin ERBIYIK
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
13/02/2014

Çetin ÖZDEMİR
Vali a.
Millî Eğitim Müdür V.

Güvenli Elektronik İmza ile
Aşlı ile Ayarlar
13/02/2014
Lütfi KELDAL
Şef

S.NO	OKUL ADI	S.NO	OKUL ADI
1.	Atatürk Anadolu Lisesi	5.	Selçuk Anadolu Lisesi
2.	Cumhuriyet Anadolu Lisesi	6.	Sivas Fen Lisesi
3.	Gültepe Anadolu Lisesi	7.	Muzaffer Sarısözen Güzel Sanatlar Lisesi
4.	Kongre Anadolu Lisesi	8.	Şht.Üst.Cemalettin Yılmaz T.M.L.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 87b6-7680-3369-b52f-0a26 kodu ile yapılabilir.

Muhsin Yazıcıoğlu Biv. No:23 SİVAS

Ayrıntılı bilgi için: L.KELDAL / Şef
Tel: (0346) 228 48 00 - 132

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Adı Soyadı	Nigar İNAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Erbaa-1987
Medeni Hali	Evli
Yabancı Dil	İngilizce
İletişim Adresi	Foça Toplum Sağlığı Merkezi-İZMİR
E-posta Adresi	Nigar_tokat19@hotmail.com

Eğitim ve Akademik Durumu

Lise	Yılmaz Kayalar Anadolu Lisesi,2001
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi, 2004
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2004
Ünvan	Hemşire

İş Tecrübesi

Sivas Doğanşar Devlet Hastanesi
Hemşire, 2009-2012

Hakkari Toplum Sağlığı Merkezi
Hemşire, 2013-2014

Foça Toplum Sağlığı Merkezi
Hemşire, 2015-